

Opmarsch en concentratie van het Fransche leger in Juni 1815,

DOOR

J. T. OOSTERMAN.

Bij NAPOLEON's terugkeer van Elba bedroeg de sterkte van het Koninklijke Fransche leger omstreeks 200.000 man.

Een gedeelte dezer troepen was den Keizer bij zijn zegetocht van Grenoble naar Parijs gevolgd; de rest was in de garnizoenen gebleven, of haastig in alle richtingen samengetrokken.

In afwachting van hetgeen de Europeesche mogendheden te zijnen aanzien zouden besluiten, was 's Keizers eerste zorg het organiseeren van deze door de jongste staatkundige gebeurtenissen door elkaar geworpen massa. Zes dagen na zijn terugkeer op de Tuilerieën, den 26sten Maart 1815, werd het leger der korpsen ingedeeld en tot grensbewaking en bescherming grootendeels naar de grenzen gezonden.

Zoo werden gevormd: ¹⁾

het I korps — DROUET D'ERLON — uit de troepen, in de 16^e Militaire Afdeeling — Rijssel — gestationneerd;

het IIe korps — REILLE — uit een deel der troepen, die den Keizer gevolgd waren en uit een deel der troepen, die onder den Hertog van BERRY waren samengetrokken; hoofdkwartier te Valenciennes;

het IIIe korps — VANDAMME — uit de troepen, in de 2e Militaire Afdeeling aanwezig; hoofdkwartier Mezières;

het Moezelleger, later IVe korps — GÉRARD — uit de troepen in de 3e en 4e Militaire Afdeeling; hoofdkwartier Metz;

een reserve-korps, later VIe korps — DE LOBAU — te Parijs uit de rest der troepen, die tot de vorming van het IIe korps hadden gediend.

Verder werden de Garde, de cavalerie en de artillerie gereorganiseerd, aangevuld en uitgerust. Ofschoon alle aanwezige troepen in georganiseerde korpsen beschikbaar waren, was hun toestand door de gebeurtenissen van de jaren 1814—1815 zoodanig ontvrikt, dat de voornaamste eigenschappen, die een troep te velde bruikbaar doen zijn, n.l. samenhang en krijgstucht, dringend bevestiging en verbetering behoeften. Hiermede gingen de maanden April en Mei heen.

NAPOLEON wenschte den vrede. Noch de politieke toestand van Frankrijk, noch de beschikbare strijdkrachten veroorloofden den

1) Zie H. HOUSSAYE, 1815, Waterloo, blz. 32.

Keizer vroeger het zwaard te trekken, dan volstrekt noodzakelijk was. De tijd, noodig voor het voltooiën zijner krijgstoerusting, noopte hem het uiterste oogenblik af te wachten.

THIERS beweert, ¹⁾ dat in 's Keizers brieven van 25, 26, 27 en 28 Maart het bewijs ligt, dat reeds op dit tijdstip in zijne gedachten het plan voor den inval in België, was vastgesteld. Met meer grond kan beweerd worden, dat NAPOLEON eerst aan offensieve operatiën begon te denken, toen alle hoop verloren was, om zich zonder strijd op den troon te kunnen handhaven.

Dit tijdstip brak hoogstwaarschijnlijk in de maand Mei aan. Alle bevelen des Keizers in Maart en April gegeven, zijn van defensieven aard. Hij wilde eene afwachtede houding aannemen en op alle gebeurtenissen voorbereid zijn.

Een brief van NAPOLEON van 27 April 1815 ²⁾ toont, dat de Keizer eerder aan een inval des vijands in het Noorden des lands dacht, dan aan eigen offensief. In dien brief toch, beval hij zijn Minister van Oorlog — DAVOUT — den korpsbevelhebbers aan de noordgrens te doen kennen, dat zij bij eenige onvoorziene gebeurtenis, zich achter de Sambre moesten opstellen, met name het I^{ste} en IIe korps. Het IIIe korps moest op den rechtervleugel stelling nemen en daartoe tusschen Rocroy en Mezières worden saamgetrokken. Een bij Laon staande cavalerie-divisie had zich bij Guise op te stellen.

Van de vijf divisiën, waaruit het IIe korps bestond, moest er ééne te Maubeuge en voorwaarts worden geplaatst. Meer in het bijzonder werd aan REILLE opgedragen: „de bien reconnaître toutes „les positions de Maubeuge et de la frontière, de faire mettre „dans le meilleur état de défense la place de Maubeuge, de „s'assurer de deux ponts sur la Sambre, de bien visiter toute la „frontière jusqu'à Philippeville afin de la connaître parfaitement, „de faire fournir les travailleurs, qui seront nécessaires pour Mau- „beuge, Bavay, Beaumont et pour les têtes de pont sur la „Sambre.....”

Het aanleggen van magazijnen te Soissons, Laon, Avesnes en Guise werd mede bevolen; te Avesnes voor 100.000 man en 20.000 paarden voor 10 dagen.

Alles in dit bevel wijst op voorzorgen van defensieve strekking.

In de maanden Mei en April kon de Keizer niet aan offensieve operatiën denken, omdat zijne krijgstoerusting niet ver genoeg gevorderd waren en hij niet kon weten, of men hem daartoe den tijd zou laten. Trad in dit tijdperk zijn vijand zelf offensief op, dan bleef den Keizer slechts eene actieve of passieve verde-

1) Zie: THIERS, Histoire du Consulat et de l'Empire, 1861, Tome XIX, blz. 315.

2) Zie: Correspondance de NAPOLEON I, Nos. 21845 en 21847.

diging tot onder de muren van Parijs over, om op deze wijze den noodigen tijd te vinden.

In de correspondentie des Keizers uit die dagen, straalt deze twijfel door. Den 9^{en} Mei b.v. schrijft hij: 1) „J'attends que la nature de la guerre, que l'on devra faire, soit mieux déterminée”, m. a. w. het is nog niet te zeggen, of de oorlog aanvallend, dan wel verdedigend zal moeten worden gevoerd.

Eerst in de tweede helft van Mei, nam het plan, om offensief op te treden, een zichtbaren vorm aan. Den 14^{en} Mei b.v. vraagt de Keizer 2) inlichtingen omtrent de breedte van het kanaal bij Condé, van de Schelde bij Mons, van de Sambre bij Charleroi, van de kanalen bij Brugge en Brussel en van de Maas bij Maastricht, om te kunnen bepalen, hoeveel pontons er noodig zijn, om over ieder dezer wateren eene brug te slaan.

Den 22sten Mei beveelt hij aan den Staf van het (te vormen) Noorderleger zes ingenieurs toe te voegen, die volmaakt en in détail bekend zijn met de wegen en bewoonde oorden in België en op den linker Rijnsoever. 3)

Een brief van den 22sten Mei aan den Majoor-Generaal SOULT, dus van den zelfden datum, als dien, waarbij de toevoeging van ingenieurs wordt bevolen, geeft eenig licht omtrent de richting, waarin de Keizer zijne operatiën wil voeren. Maar gelijktijdig ziet men ook weer, dat tot een inval in België nog niet vastbesloten is. Dit schrijven n.l. handelt 4) over de opstelling van het IIIe korps, dat tusschen Rocroy en Mezières is gekantonneerd. Na voorop gesteld te hebben, dat eene voorwaarts-beweging van dit korps tot Chimay 's vijands aandacht zou kunnen trekken, heet het verder: bij Rocroy staat VANDAMME (IIIe korps) slechts (33 KM.) van Philippeville. Als 5) ik in het Noorden offensief optrad, zou mijn centrum bij Philippeville, mijn linkervleugel bij Maubeuge zijn. De weg Rocroy—Philippeville moet dus vrij zijn; het versterkte Marienbourg dekt dezen weg volkomen.

Wel is waar licht de Keizer hier een tip van den sluier op, waaronder zijne bedoelingen voor den opmarsch van het leger verborgen zijn, door n.l. de landstreek tusschen Sambre en Maas als concentratie-rayon aan te duiden, maar die aanduiding is toch zeer vaag. De hier genoemde landstreek was in 1815 van Frankrijks grensstreken eene der armste aan goede wegen, zoo aan operatiewegen, als aan transversaalverbindingen, daarbij zeer doorsneden en met bosschen bedekt. Ten gevolge hiervan stuitte men bij de beweging van groote troepenmassa's op bezwaren, maar had daarentegen het voordeel, die beweging aan het oog des vijands te kunnen onttrekken.

1) Zie: Correspondance, als voren N°. 21882.

2) 3) 4) id. id. Nos. 21900, 21954 en 21955.

5) De cursiveering is van den Schrijver.

Omtrent de richting der eventueele operatiën werd niet gesproken. Eene verzameling in de lijn Maubeuge—Philippeville wijst in elk geval op een voormarsch naar de Beneden-Sambre. Vermoedelijk was de Keizer het omtrent die richting nog niet met zich zelf eens, omdat in het bewuste schrijven van de opstelling van den rechtervleugel geen gewag wordt gemaakt, en de afstand van 45 KM., die Maubeuge van Philippeville scheidt, wel wat groot is voor de halve frontbreedte van de beschikbare troepen. 's Keizers offensief kenmerkte zich in de nabijheid der tegenpartij door eene engere concentratie. In het onvoltooide schema mogen wij dan ook slechts eene onvolledige aanwijzing van zijne plannen zien.

Eerst den 30sten Mei vindt men het stellig bewijs, dat NAPOLEON zijne operatiën wil aanvangen. Hij beveelt namelijk aan de Garde, zich op het vertrek uit Parijs voor te bereiden.¹⁾ Vier dagen later werden den Majoor-Generaal de directieven voor den opmarsch naar de noordergrens verstrekt.²⁾

De troepen, die het Noorderleger zouden samenstellen, stonden begin Juni op de volgende punten:

het I^{ste} korps — 20.700 man met 46 vuurmonden, waaronder 1500 aan cavalerie — volgens de Keizerlijke bevelen van 27 April, in kantonnementen tusschen Condé en Valenciennes; het telde 4 infanterie- en 1 cavalerie-divisie;

het IIe korps — 25.100 man met 46 vuurmonden, waaronder 1800 aan cavalerie — kantonneerde langs de Sambre van Maubeuge opwaarts, hoofdkwartier Avesnes; het telde 4 infanterie- en 1 cavalerie-divisie;

het IIIe korps — 18.100 man met 38 vuurmonden, waaronder 1000 aan cavalerie — hoofdkwartier Mezières, kantonneerde tusschen Rocroy en Mezières; het telde 3 infanterie- en 1 cavalerie-divisie.

het IVe korps kantonneerde aan de Moezel, tusschen Thionville en Sarrebrück, hoofdkwartier Metz. Ingedeeld in 3 infanterie- en 1 cavalerie-divisie, was het 15.400 man met 38 vuurmonden sterk, waaronder 1700 man aan cavalerie;

het VIe korps was in samenstelling bij de overige korpsen ten achter. Een gedeelte der hiervoor aangewezen regimenten waren in het binnenland gedetacheerd ter beteugeling van koningsgezinde woelingen; cavalerie was niet aanwezig. In 3 infanterie-divisiën telde het 10.800 man met 32 vuurmonden. De divisie TESTE stond bij Arras; de beide andere met het korps hoofdkwartier te Laon.

Van de Garde-troepen — 20.700 man met 96 vuurmonden,

1) Zie: Correspondance, als voren, No. 21944.

2) id id id, Nos. 22005 en 22006.

waaronder 3700 aan cavalerie — lag een gedeelte der Jonge Garde en van de Garde-artillerie te Compiègne; de rest was te Parijs in garnizoen

De reserve-cavalerie kantonneerde in de landstreek tusschen de Aisne en de Oise; sedert 5 Juni stond het hoofdkwartier daarvan te Laon. Eene divisie — DELORT — was echter nog in den Elzas bij Haguenau opgesteld. In vier cavalerie-korpsen, ieder van 2 divisien, ingedeeld, stond de geheele reserve-cavalerie onder het bevel van den Maarschalk GROUCHY; hare sterkte bedroeg 13.100 man met 48 vuurmonden.

Het artilleriepark, enz., (grootte legertrein) was geformeerd te La Fère, daarbij 3500 man.

De geheele sterkte van het léger bedroeg pl.m. 128.000 man, met 344 vuurmonden, waaronder aan cavalerie pl.m. 22.800 man. De korpsen waren niet voltallig, het aantal organieke eenheden niet aanwezig of beschikbaar; de uitrusting niet compleet. In weerwil hiervan meende de Keizer de opening der vijandelijkheden niet te moeten uitstellen.

De vervulling van de meest gewichtige betrekking in het leger na die van den Opperbevelhebber, die van Chef van den Generalen Staf of Majoor-Generaal, zooals hij in het Keizerlijk leger genoemd werd, was voor den Keizer eene van de ontelbare moeilijkheden, die hij bij de reorganisatie van het leger had op te lossen. BERTHIER, zijn rechterhand bij alle vroegere veldtochten, was niet meer beschikbaar. Eindelijk bij besluit van 9 Mei, wees hij als zoodanig den Maarschalk SOULT aan.

Deze keuze is herhaaldelijk gegispt. Zeker is het, dat SOULT niet de eigenschappen van BERTHIER had, dat hij ook niet de noodige routine had in zijn nieuwe betrekking, evenmin als de gevorderde eigenschappen, om bij den Keizer als Majoor-Generaal werkzaam te zijn; bovendien had hij zich bij de politieke gebeurtenissen van het jaar 1814, den haat van het leger en van de hoogere bevelhebbers op den hals gehaald door zijn streven, om zich persoonlijk bij den Koning en de koningsgezinde partij bemind te maken.

Het is wel mogelijk, dat NAPOLEON een Majoor-Generaal had kunnen kiezen, meer bekend met het raderwerk van den stafdienst, meer geschikt om 's Keizers instructiën en directieven in positieve bevelen om te zetten, maar men moet hierbij niet vergeten, dat de rol van Majoor-Generaal bij den Keizer eene andere was, dan die, welke thans zulk een titularis vervult, en dat NAPOLEON gemeend kan hebben, persoonlijk aan het gemis van routine te gemoet te kunnen komen. Er kan ook nog eene andere reden geweest zijn, die de keuze op SOULT deed vallen.

Van de vele maarschalken, door NAPOLEON benoemd, waren er maar enkele, die getoond hadden, berekend te zijn voor het zelf-

standig commando van een leger van 100.000 man. Tot die enkelen behoorde SOULT. Bij het Noorderleger waren ingedeeld de maarschalken MORTIER en GROUCHY, later ook NEY, dappere mannen en, onder leiding, goede korps-commandanten, maar zonder veldheerstalenten. Kwam de Keizer te vallen, trad hij af van het Staatstoneel, dan was het zeer gewenscht, dat iemand beschikbaar was, die door geschiktheid en ancienniteit voor het Opperbevelhebberschap kon worden aangewezen. En dan moest de keuze wel op SOULT vallen. Het was dan hierbij den Keizer, meer te doen om een geschikten tweeden bevelhebber in zijne nabijheid te hebben, dan een in stafzaken meer ervaren generaal. Is deze onderstelling juist, dan zou hieruit blijken, dat de Keizer aan de verdiensten van SOULT, die niet voor een vriend des Keizers kon doorgaan, en bovendien in het leger gehaat was, recht liet wedervaren, zonder op eigen gevoeligheid te letten en dat hij de belangen van Frankrijk boven die der Bonapartistische partij wist te stellen.

In hoeverre SOULT voor de betrekking van Majoor-Generaal geschikt was, moest in elk geval de ervaring leeren. De weldra volgende concentratie aan de noordergrens kon de eerste proef daartoe worden.

In gewone en hedendaagsche omstandigheden is de uitwerking van eenig concentratieplan voor een bepaald geval en in eene bepaalde onderstelling, het uitsluitende werk van den Generalen Staf. Zij is een onderwerp van nauwgezette studie, dat in vreedestijd van alle kanten bekeken wordt. Maar in het onderwerpelijke geval was daarvan geen sprake.

Wij zagen reeds, dat de Keizer niet wist, of hij al dan niet het zwaard zou moeten trekken, of hij in het eerste geval aanvallend of verdedigend zou kunnen of moeten optreden. Hij uitte zich niet over zijn plannen.

Daar was wel reden voor. Omgeven door spionnen en tot zelfs in zijne naaste omgeving door lieden, die, òf tot de koningsgezinde partij behoorden, òf daarmede heulden, zou het niet geraden zijn geweest, indien NAPOLEON vroeger, dan strikt noodig, zijn plannen had kenbaar gemaakt.

Binnen eenige etmalen zou men ze dan waarschijnlijk in Brussel ook gekend hebben.

Maar bovendien, de Keizer gebruikte zijn Generalen-Stafchef niet volgens de tegenwoordige opvattingen. NAPOLEON werkte zijne gedachten en ontwerpen zelf uit. Van eene samenwerking tusschen Opperbevelhebber en Majoor-Generaal, zooals wij dat in 1866 en 1870 zagen, was bij den Keizer nog minder sprake. Deze gaf bevelen; BERTHIER en SOULT hadden slechts te zorgen, dat aan die bevelen uitvoering werd gegeven op juiste, duidelijke en nauwkeurige wijze, dat de onderbevelhebbers de bevelen op

tijd ontvingen en zonder eenigen twijfel omtrent den inhoud verkeerden.

En ten slotte, was de Keizer in de honderd dagen, die hem op den troon gegund werden, zoo overladen met arbeid van allerlei aard, dat hij niet uitsluitend zijn aandacht aan het leger en de operatiën kon wijden.

De geheele concentratie verliep dus niet zóó, als dit onder normale omstandigheden het geval had kunnen zijn.

Als organen van 's Keizers bevelen kwamen in aanmerking de Oorlogsminister, Maarschalk DAVOUT, voor de organisatie en uitrusting van het leger, de Majoor-Generaal voor de operatiën en de Generaal DROUOT, voor alles, wat de Garde betreft.

Den 3^{en} Juni dan gaf NAPOLEON aan SOULT en DROUOT, beiden te Parijs, de volgende bevelen, ter kenbaar making aan de betrokken korpsen: 1)

De reserve-cavalerie moet zich marschvaardig maken om den 10^{en} te velde te kunnen trekken, d. w. z. uit hare kantonnementen te kunnen afmarcheeren.

De Garde moet in 3 dagmarschen van Parijs over Dammartin naar Soissons marcheeren (99 KM.)²⁾ en wel: op 4, uiterlijk 5 Juni de artillerie, treinen, genietroepen en hulpdiensten; op 5 en 6 Juni de Garde-cavalerie en Gendarmerie; tusschen 5 en 8 Juni de infanterie der Oude- en der Jonge Garde, echelons-gewijze, zoodat op den 10^{en} de geheele Garde te Soissons vereenigd is. In het vooruitzicht wordt gesteld, dat de Garde wellicht op den 13^{en} te Avesnes (105,9 KM. van Soissons) zal moeten aankomen.

Het IVe korps moet den 12^{en} te Philippeville zijn; het VIe korps den 9^{en} uit Laon naar Avesnes afmarcheeren.

Aan SOULT werd opgedragen het maken van een marschtableau voor het IVe korps, en van een schets, waarop de marschen der verschillende korpsen en hunne opstelling op den 13^{en} Juni — ook van de Garde en van de reserve-cavalerie — waren aangegeven.

Aangezien de concentratie der troepen voor een offensief in overeenstemming moet zijn met de richting van den aanval, de groepeeringsrichting dus van die richting afhankelijk is, zou men uit de directieven, aan SOULT gegeven, mogen afleiden, dat deze geheel op de hoogte van 's Keizers plannen was, althans met de richting van het offensief, in verband met het wegnemen.

Deze afleiding zou echter niet juist zijn. SOULT kende, althans

1) Zie Correspondance enz., als voren, Nos. 22005 en 22006.

2) De hier genoemde afstand en de verdere in dit opstel voorkomende zijn genomen naar de „Carte des routes d'étapes de la France. 1811.” — De lieues communes op die kaart zijn gelijk aan $4\frac{1}{3}$ KM.

zoo schijnt het, die plannen niet. Den 4^{en} Juni n.l. deed hij — waarschijnlijk in moeielijkheid verkeerende bij het uitwerken der directieven — den Keizer het voorstel,³⁾ om in twee colonnes naar de Sambre op te rukken, waarbij dan het IIIe en IVe korps de rechter-colonne zouden vormen.

SOULT mengde zich met deze vraag niet alleen in de wijze van opmarch, maar ook in het operatieplan. Hetzij nu, dat de Keizer het te druk had met regeeringszaken, hetzij hij, niet gewend aan voorstellen omtrent zijne operatiën, geen antwoord noodig vond, SOULT kreeg op zijn voorstel geen bescheid.

Waarschijnlijk niet langer kunnende wachten met het uitvaardigen der marschbevelen, beval hij daarop den 5^{en} Juni het volgende:¹⁾

Het I^{ste} korps moet zich bij Valenciennes samentrekken; de verzamelingsmarschen vangen aan den 9^{en} Juni.

Het IIe bij Maubeuge; als voren den 11^{en} Juni.

Het IIIe marcheert van Mezières naar Chimay.

Het IVe moet den 7^{en} van Metz opbreken en in 7 marschdagen, zonder rustdagen over Stenay en Mezières naar Rocroy marcheeren (188 KM. van Metz).

Het VIe (zonder TESTE) marcheert den 9^{en} van Laon en stelt zich den 13^{en} voorwaarts van Avesnes op; divisie TESTE sluit den 14^{en} aan, marcheert daartoe den 11^{en} van Arras af (88 KM. tot Avesnes en III tot Beaumont).

Heeft de Majoor-Generaal in deze marschbevelen het schema willen leggen voor de aanstaande aanvalsbeweging, ook zonder aanwijzing van zijn meester, dan wijzen die bevelen voorloopig op eene groepeerings in de lijn Valenciennes—Maubeuge—Beaumont (55 KM.) in drie groepen. Uit dit basisfront kon men zoowel in de richting Mons—Brussel, als in die van Binche—Charleroi, voorwaarts marcheeren. Daarwij was de linkergroep — I^{ste} korps — 20.700, de middengroep — de op den weg Laon—Avesnes—Maubeuge staande of aanmarcheerende IIe, VIe en Garde-korpsen — 56.600, en de rechtergroep, de op den weg Rocroy—Chimay—Beaumont aanrukkende IIIe en IVe korpsen — 33.500 man sterk, waarbij dan de reserve-cavalerie buiten beschouwing is gelaten.

Tegen eene dergelijke ontwerp-groepeerings valt weinig te zeggen, indien men haar op zichzelf beschouwt. Maar als men zich herinnert, dat reeds den 22sten de Keizer aan SOULT had doen kennen, dat hij van eene verplaatsing van het IIIe korps in de richting naar Chimay, niets wilde weten en, bij een eventueel offensief, zijn centrum te Philippeville, zijn linker-vleugel bij Mau-

1) Zie VON LETTOW-VORBECK. NAPOLEONS Untergang. I, blz. 218.

2) VON LETTOW-VORBECK. I, blz. 220.

beuge wenschte, dan moet men opmerken, dat de dienaar de concentratie niet in de banen leidt, die de meester heeft aangegeven, alzoo waarschijnlijk belemmerend in diens toekomstige plannen ingrijpt.

SOULT's verplaatsing van den rechtervleugel van het basisfront, is bovendien zeer nadeelig voor het IVe korps, en voor de divisie DELORT, die zware marschen hebben af te leggen, om het concentratie-rayon te bereiken. Het eerste moet tot Rocroy 188 KM. marcheeren in 7 dagen, de laatste van Haguenu tot Hirson aan de Oise, 363 KM. in 13 dagen, zonder rustdagen. Bij verplaatsing der aansluitingspunten in westelijke richting, wordt het eene vraag, of zij tijdig hunne opstelling in het échiquier kunnen innemen, of wel in onmiddellijk slagvaardigen toestand zullen aankomen.

De Keizer wenschte vóór alles, dat de concentratie van het Noorderleger voor zijne vijanden zoolang mogelijk verborgen bleef. Hij wilde verrassend den veldtocht openen. Zijne voor den opmarsch reeds gegeven bevelen, hielden rekening met dien wensch; aan de troepen werden zware marschen opgelegd, om snel het rayon van concentratie te kunnen bereiken.

Voor de korpscommandanten werd het doel der marschen geheim gehouden; GÉRARD marcheerde naar Metz, zonder te weten, welk doel de verplaatsing van zijn korps had. 1) Den 7^{en} Juni beval NAPOLEON aan SOULT, langs de geheele Noordergrens, den Rijn en de Moezel, alle land- en waterwegen voor het verkeer te sluiten; geene rijtuigen, diligences, noch brieven de grens te doen overgaan. 2) In de zeehavens werd embargo gelegd op alle schepen, zelfs op visschersvaartuigen en om de vijandelijke voorposten te misleiden, losten vrijkorpsen en nationale gardes op de Noorder- en Oostergrens, de naar het concentratie-rayon afmarcheerende korpsen af. 3)

Aan DROUOT werden door den Keizer op 6 en 7 Juni nadere bevelen gegeven voor den opmarsch der Garde. Het 1ste regiment Grenadiers en het 1ste regiment Jagers van de Oude Garde moesten den 8sten Juni Parijs verlaten, zoo mogelijk den 9^{en}, maar anders den 10^{en} vroegtijdig te Soissons aankomen (dus 99 KM. in uiterlijk 2 etmalen). Alle overige troepen der Garde, die den 9^{en} in en om Soissons legeren, moesten op dezen 9^{en} naar Laon (31 KM. van Soissons) afmarcheeren; daarvan de Gardartillerie des avonds of in den morgen van den 10^{en}. De troepen, die op den 9^{en} in Soissons aankomen, volgen den 10^{en} de voren genoemde naar Laon; de beide 1ste regimenten Grenadiers en Jagers in de richting Laon. In verband met dezen marsch van

1) Zie THIERS, Histoire etc., als voren. Deel XX, blz. 20.

2) Zie Correspondance etc., als voren, N°. 22027.

3) Zie H. HOUSSAYE, 1815. Waterloo. 1903, blz. 100.

het Garde-korps werd den commandant van het VIe korps bevelen, den 9^{en} zijn hoofdkwartier te verleggen van Laon naar Marle of Vervins.

Van 7 Juni dateert ook de opdracht, door den Keizer aan SOULT gegeven, om de vestingen langs de Noordergrens te inspecteeren; dus Parijs te verlaten. „Vertrek — zoo schrijft hij¹⁾ — morgen-„avond naar Rijssel (216 KM. van Parijs), om U van den toestand „der vestingen in eerste linie te overtuigen. Ga den 11^{en} naar „Maubeuge en Avesnes. Den 12^{en} ben ik waarschijnlijk te Laon; „kom mij op den weg van Laon te gemoet. Win te voren alle „berichten in, omtrent de stellingen des vijands; tracht te Rijssel „een spionnenbureau op te richten, zoomede eene afdeeling gidsen, „die de wegen in België goed kennen.”

Deze opdracht, waarbij de Keizer aan den vooravond van het openen der vijandelijkheden en terwijl de bevelen voor den opmarsch reeds in uitvoering zijn, tijdelijk zijn eersten dienaar en uitvoerder zijner bevelen uitschakelt, hem zelfs uit zijne nabijheid verwijderde, wekt verwondering.

Op zichzelf wettigt de aard der opdracht die verwijdering niet. Ieder ander officier van hoogen rang kon die evengoed vervullen; reeds had de Maarschalk NEY die een maand te voren volvoerd en ook nu was deze daarvoor beschikbaar. Bovendien was de tijd voor de vervulling der opdracht zoo karig toegemeten, dat van eene nauwgezette uitvoering wel geen sprake kon zijn.

Men krijgt alzoo den indruk, dat de Keizer met SOULT's verwijdering uit Parijs iets anders heeft beoogd, dan het aangegeven doel. Wellicht was het ware oogmerk, de aandacht des vijands op SOULT's aanwezigheid te Rijssel te vestigen en af te leiden van de in gang zijnde toebereidselen voor het begin der vijandelijkheden. NAPOLEON kon met bijna wiskundige zekerheid nagaan, dat zoowel te Brussel als te Namen binnen 2 à 3 etmalen, de aanwezigheid van SOULT te Rijssel en diens opdracht zouden bekend zijn. Een opperbevelhebber nu, die zijn Generalen-Staf-chef van zich verwijdert en dezen grensvestingen laat inspecteeren, moest den Bondgenooten doen gelooven, dat een offensief, althans in den eersten tijd, geheel buitengesloten was.

Heeft NAPOLEON dat denkbeeld aan zijne tegenpartij willen opdringen, dan heeft hij het uitschakelen van het eerste orgaan zijner bevelvoering wellicht wel als een nadeel beschouwd, maar in elk geval niet als een overwegend bezwaar, vergeleken bij het voordeel, dat het kon opleveren.

Eigenaardig echter blijft het, dat de Keizer zich bij de afwezigheid van den Majoor-Generaal, niet van diens sous-chef bedient

1) Zie Correspondance etc., als voren, N°. 22028.

of een tijdelijk vervanger kiest. Vermoedelijk liet hij dit na, ten einde, zoo min mogelijk, anderen in zijne plannen in te wijden. De bevelen, die hij bij SOULT's afwezigheid geeft, deed hij door den Generaal BERTRAND, Opperhofmaarschalk en een zijner vertrouwelingen, aan de korpscommandanten en aan SOULT toekomen.¹⁾

(Wordt vervolgd.)

1) Zie von LETTOW-VORBECK, als voren I, blz. 221.

De Landmacht in Suriname,

DOOR

MAC KENZIE

1ste Luitenant-Kwartiermeester.

Krachtens machtiging, verleend bij Koninklijk Besluit van 11 Maart 1911, N°. 45, benoemde Zijne Excellentie, de Minister van Koloniën bij besluit van den zelfden datum, Afd. B, N°. 56, eene commissie tot het instellen van een onderzoek naar den economischen en financieelen toestand van de Kolonie Suriname, met opdracht van advies te dienen omtrent de maatregelen, welke ter verbetering van dien toestand behooren te worden genomen.

Hoewel het aanwezig zijn van eene troepenmacht niet geacht kan worden van grooten invloed op dien toestand te zijn, zoo werd door de commissie tòch het denkbeeld in overweging gegeven, om de bezetting op te heffen.

Deze opheffing staat n.l. in nauw verband met bestuursplannen tot reorganisatie van het, ten laste der koloniale huishoudelijke begrooting komende, politiekorps.

De commissie, blijkens de inleiding van haar rapport, voorge-licht door twee oud-commandanten der troepen in Suriname, thans in Nederland vertoevende, acht den tegenwoordigen toestand nòch ten aanzien van de bezetting, nòch wat betreft dien der politie, bevredigend.

Zij somt in § 5 van haar rapport de bezwaren op tegen het voortbestaan der bezetting en heeft daarmede de lange lijst van rapporten weder met een vermeerderd.

Uitteraard is van mij niet te verwachten eene grondige bespreking in het openbaar, omtrent de al- of niet-wenschelijkheid eener algeheele opheffing of de mogelijkheid eener inkrimping van de militaire bezetting, hoewel een verblijf van bijna zes jaren in deze kolonie, naar mijne meening, mij eenig recht zou verschaffen, een oordeel in deze uit te spreken.

Het denkbeeld eener opheffing der bezetting is door het college der Koloniale Staten slecht ontvangen. Dat college meende toch in zijn, door de Regeering verzocht, advies „met den meesten „ernst eene opheffing ten sterkste te moeten ontraden, omdat „naar zijne meening, handhaving van de inwendige veiligheid „der Kolonie, behoud van rust en orde, bescherming van per-

„sonen en goederen niet gewaarborgd zouden zijn, zelfs al zou „het politiekorps in de Kolonie, meerendeels uit inlanders be- „staande, worden vergroot!”

Alleen voor het geval men er toe zou overgaan *een oorlogsschip* — evenals vóór 1899 — in station te leggen, zou het denkbeeld der commissie in ernstige overweging kunnen genomen worden, aangezien de ondervinding (volgens die Staten) bijna overal heeft geseerd, dat politiemacht, zelfs daar, waar zij zeer goed georganiseerd, goed gewapend en van niet onbeduidende getalsterkte is, in den regel niet in staat is, zonder de hulp van militairen, verzet van eenige beteekenis te onderdrukken; hoeveel te meer zal dit het geval zijn in Suriname met zijne heterogene bevolking¹⁾, vreemd aan het Nederlandsche element, en met eene *beslist* onvoldoende politiemacht.

Opmerking verdient hierbij, dat steeds gewaagd wordt van de handhaving der *binnenlandsche* rust en orde!

Dat de weermacht in Suriname ook maar eenigszins voldoende zou zijn, om — waar het noodig mocht zijn — met eenige kans op succes „vreemd geweld te keeren”, is reeds lang ontkennend beantwoord.

Nu die weermacht, en met name de militaire bezetting, wellicht binnen afzienbaren tijd voor den zooveelsten keer van formatie veranderen, ja, misschien geheel verdwijnen zal, leek het mij niet ondienstig, de geschiedenis der West-Indischen landmacht eens na te gaan.

Voor hen, die eenmaal hier eenigen tijd gedetacheerd geweest zijn, of nog zullen worden en misschien ook voor belangstellenden, achtte ik eene beknopte beschrijving van die landmacht tot op heden in dit Tijdschrift wel van belang.

Hiertoe heb ik dikwijls het belangwekkende boek²⁾ van den toenmaligen Kapitein der infanterie F. G. J. BOSSCHART — volkomen betrouwbaar gebleken zijnde bij de bestudeering van bronnen, als HARTSINCK, WOLBERS, KAPPLER e. a. — geraadpleegd en gedeelten daaruit letterlijk overgenomen.

„Het sluiten van de havens van Portugal voor den Nederlandschen handel, zooals dat op last van Filips II van Spanje geschiedde, had ten gevolge, dat de Nederlanders in 't laatst der zestiende eeuw zelve den weg zochten naar de landen, waar de Portugeezen hunne waren haalden.

„Ten einde de voordeelen, die zodoende te behalen waren,

1) Om een denkbeeld hiervan te geven, zij vermeld dat, volgens het koloniaal verslag over 1911 op 31 December van het jaar 1910, de bevolking bestond uit: Europeanen 913; Inboorlingen 52.369; Ned. Indiërs 7894; Britsch-Indiërs 19.683; andere zooals Syriërs, Chineezen, enz. 5374.

2) „De troepenmacht in Suriname”. Uitgave 1900, PEERBOOM, Breda.

zoo groot mogelijk te doen zijn, meende men, dat het verstandig zou zijn, de concurrentie zooveel mogelijk buiten te sluiten.

„Een gevolg dezer overweging was, dat de kooplieden, die handel dreven op den Oost-Indischen archipel, zich onder begunstiging van een octrooi der Algemeene Staten in 1602 aaneensloten tot eene Oost-Indische Compagnie, en eveneens in 1621 eene West-Indische Compagnie werd gevormd door kooplieden, die handel wenschten te drijven op Afrika en Amerika.

„Den 3^{en} Juni 1621 werd aan deze West-Indische Compagnie octrooi verleend voor den tijd van 24 jaren, om met uitsluiting van ieder ander, handel te drijven, volksplantingen te stichten, *versterkingen* aan te leggen, *krijgsvolk* uit te rusten, rechtspraak uit te oefenen op de kusten van Afrika van af de kreeftskeerkring tot aan de Kaap de Goede Hoop, en op de kust van Amerika, vanaf Terra Nova tot aan Straat Magellaan.

„Suriname was te dien tijd beurtelings bezet met Fransche en Engelsche kolonisten (WOLBERS, Geschiedenis van Suriname), die zich nu en dan hadden te verdedigen tegen de aanvallen der Indianen.

„Intusschen hadden de Staten van Zeeland in den 2^{en} Engelschen zeeoorlog, een eskader van 3 groote en eenige kleinere schepen uitgerust, onder bevel van Commandeur ABRAHAM CRYNSEN en aan boord medegegeven 300 landsoldaten, onder bevel van de Kapiteinen JULIUS LIGTENBERGH en MAURICE DE RAME.

„Dit eskader zeilde onder andere naar de West-Indiën,¹⁾ voer de Suriname-rivier op onder Engelsche vlag en veroverde den 28sten Februari 1667 het fort, dat de rivier bestreek.” (BOSSCHART.)

In „het Waerachtig verhael van de Heerlyke overwinning van Pimmeribo (Paramaribo) ende de Revier Seraname (Suriname) enz. geschreven in 't schip „de Vissers-Herder”, den 29 Mei 1667, seyende tusschen Guadeloupe en Antigoa van Abrahamus à Wersthuysen” vindt men opgeteekend, dat „Commandeur CRYNSEN met Zyne onderhebbende magt den 26 Februari 1667 gekomen was in de Reviere Seraname tot by het casteel (het fort), 't welck hy oock terstont van den Gouverneur BEYENS (BIAM), doenmaal commandeerende, heeft doen opeischen onder dreigement van geweld en weygeringe van quartier, indien men geweld soude gebruycken; maar desen, hem eerlyck antwoorderde seyde syn Fort noyt te sullen overgheven dan door geweld; waartegen hy het voor zijn Coninck en Zijn Generaal Milord WILLOUGHBY het eerlyck was geresolveert te beschermen, zoo zyn de onse in aller

1) De bewoners der Nieuwe Wereld kwamen in de oogen der Spanjaarden bij de ontdekking van Amerika in 1492 zoozeer overeen met Indiërs, dat men in den waan verkeerde het doel der reis n.l. de Westelijke Indië (West-Indië) bereikt te hebben. (Gebr. PENARD „de Menschetende aanbidders van den Zonneslang”, Parimaribo 1907.)

haest dicht voor 't Casteel ten ancker gekomen, beginnende met alle force op 't Casteel te schieten; maar sommige van binnen haer op de Wallen vertoonende, klopten met de hand op 't achterquaertier tot teycken, niet veel naar 't schieten te vragen; maar de onse bemerkten de vergeefsche pogingen om het fort door te schieten, brachten in alleryl het volck aan Landt, die so haest niet in ordre waren om te approcheeren, oft terstont ginck de witte vlagge op van 't Casteel, tot teycken van te willen parlementeeren en so is ten selven dage het Casteel op accord gegaan".

Volgens HARTSINCK „maakten de onzen vervolgens een verdrag met de ingezetenen en suiker-planters aan de Reviere Commewine en Suriname, dat zij onverlet in hunne Bezittingen zouden blijven, mits Eed doende aan den Staat.

Des namiddags werd de Prince-vlag op het fort ¹⁾ geplant!

De kolonie gaf zich dus over aan de Zeeuwen, die het fort doopten met den naam „Zeelandia" (thans nog zoo geheeten al is er van „fort" geen sprake meer).

Bij den vrede van Breda — 31 Juli 1667 — werd bepaald, dat „alle Landen, Eilanden, Steden, Forten, plaatsen en Colonien zo veel als ieder gedurende dezen oorlog, van zijne tegenpartije heeft afgenoomen en zo bij dezelve op den 10en May laatstleeden geoccupeerd had, met volkomen recht van hooge heerschappij, eigendom en bezittingen zal behouden". ²⁾ Alzoo kwam Suriname in bezit van de provincie Zeeland, terwijl bij resolutie van 9 September 1678 onder samenwerking van Hunne Hoogmogenden en den Heere „Prince van Oranje" tot Gouverneur werd aangesteld JOHANNES HEINSIUS, voormalig secretaris van den Raad van Justitie in Brazilië.

Bij den aanvang van diens bestuur was geene voldoende geregelde krijgsmacht — slechts 50 man — aanwezig om de aanvallen der Caraïben-Indianen tegen te gaan. Een krachtig smeekschrift werd aan de Algemeene Staten gezonden om versterking, hetwelk het gevolg had, dat de provincie Zeeland in 1680 een troep zond van 150 man. (WOLBERS, Geschiedenis van Suriname.)

De provincie Zeeland wilde echter de kolonie geheel voor zich alleen exploiteeren, terwijl de West-Indische Compagnie ingevolge haar octrooi van 1621 op dat recht aanspraak maakte.

Dit gaf aanleiding tot wrijving, doch het slot was, dat den 6 Januari 1683 Suriname onder het bewind kwam van de Generale West-Indische maatschappij voor eene som van 260.000 gul-

1) Volgens de Gebr. PENARD o. a. werd dit fort door de Franschen gesticht onder Kapitein NOAILLY in 1640. Zie ook J. R. THOMSON: Overzicht der geschiedenis van Suriname.

2) Beschrijving van Guiana enz. van HARTSINCK.

den, onder een, den 23sten September 1682 door de Algemeene Staten verleend octrooi. Artikel XXVII daarvan luidde:

„Dat het onderhoud van de forteresse aan de riviere van Suriname, midtsgaders het maken en onderhouden van alle verdere fortificatien bij aldien sulcks bevonden soude mogen worden te wesen gerequireert, sal sijn *ten laste van voorsz compagnie*, gelijk ook het geschut, de amunitie van oorlogh, de soldijen en het onderhoud van het Guarnisoen ende alles wat relatie heeft tot bescherminghe en defensie van de voorsz Colonie”.

De West-Indische Compagnie wenschte intusschen ook al niet de geheele exploitatie op eigen schouders te nemen en besloot in 1683, dus weinige maanden, nadat men de kolonie overgenomen had, $\frac{2}{3}$ deel te verkoopen en wel $\frac{1}{3}$ aan de stad Amsterdam en $\frac{1}{3}$ aan CORNELIS VAN AERSSENS, heer van Sommelsdijck enz.

De nieuwe eigenaars noemden zich toen „de geoctryeerde of „Edele Societeit van Suriname”.

Door die Edele Societeit werd, daartoe in staat gesteld door de Staten-Generaal, welke eene versterking zonden van 300 man „uitgelezene” troepen, eene *krijgsmacht* op de been gehouden. Het onderhoud van dat krijgsvolk bekostigden Directeuren van de Societeit voor de eene helft, terwijl de ingezetenen van de colonie voor de andere helft aansprakelijk waren.

De commandeur maakte, benevens de oversten, majoors en verdere officieren tot de vaandrigs inclus, den kleinen Militairen Krijgsraad uit, (HARTSINCK.)

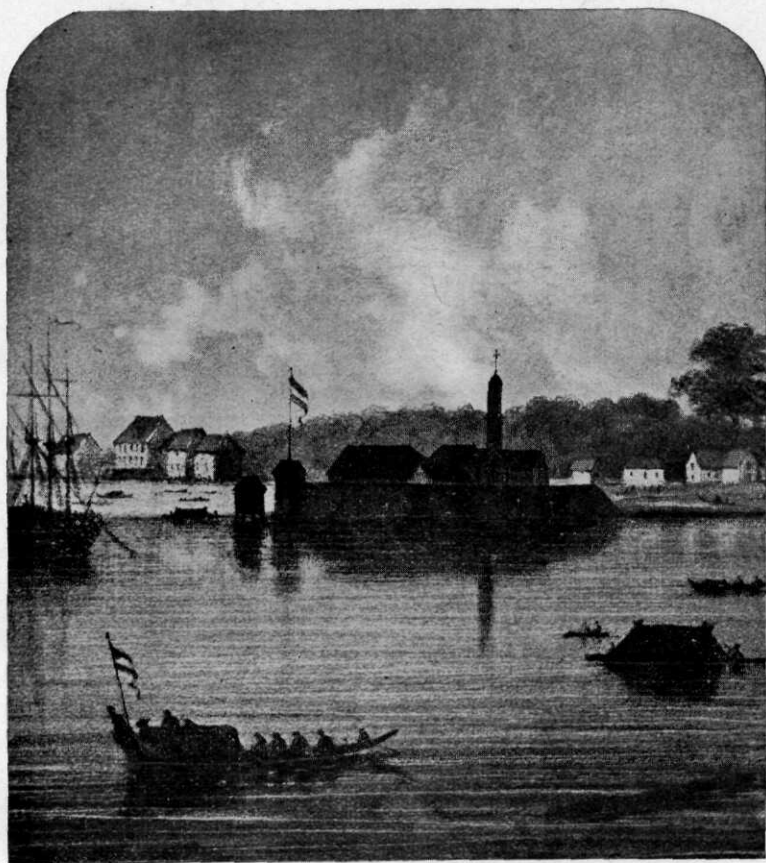
De Gouverneur was kolonel en kapitein van de 1ste Compagnie, 1ste Bataljon, de bevelhebber der *troepen* was met den titel van Commandeur, kolonel-commandant en kapitein van de 1ste Compagnie, 2^e Bataljon. De beide genoemde compagnieën droegen den naam van de Edele Lijf en grenadiercompagnie.

Hoe de geest onder de troepen was en waartoe zij o.a. werden gebruikt, vindt men beschreven in „WOLBERS”, alwaar men leest:

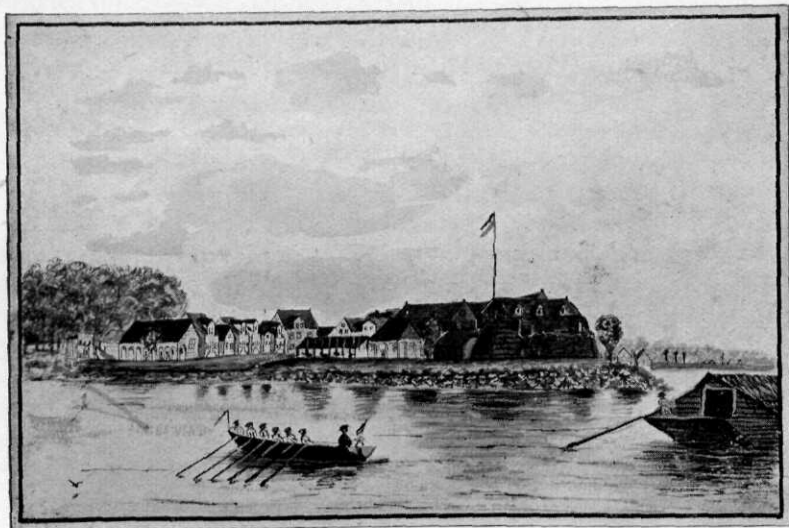
„De onvermoeide landvoogd legde ook den grond tot de stad Paramaribo en weldra zag deze plaats er gansch anders uit en beter dan hij (SOMMELSDIJK) haar bij zijne aankomst vond.

„Tot deze en dergelijke werkzaamheden werden dan ook meermaalen de soldate gebezigd. Onder den zwaren arbeid, dien de Gouverneur van hen eischte, wordt voornamelijk genoemd het maken van eene steenen glooiing aan den rivieroever bij het fort Zeelandia; de daartoe benoodigde, zware, door de Negers uitgekapte, steenen moesten zij bij gebrek aan geschikte werktuigen dragen, hetgeen in dit land zeker een zeer moeilijk werk was. Hierbij kwam, dat men, door gebrek aan aanvoer uit het moederland, genoodzaakt was geweest het dagelijksch rantsoen te verminderen.

„De geest van mouterij, die hen reeds lang bezielde had, werd

Plaat 1. Het fort Zeelandia, vermoedelijk vóór 1688

Plaat 2. Gezicht op het fort Zeelandia te Paramaribo (± 1836).
(De officierswoningen — links — zijn verbouwd; zie plaat 3. Het
eigenlijke fort is ongeveer het zelfde gebleven)

Plaat 3. Officierswoningen in het vóórfort.

daardoor zeer versterkt; deze openbaarde zich dan ook weldra door hunne weigering om te werken, tenzij zij meerder rantsoen kregen.

Den algemeen beminden Commandeur VERBOOM gelukte het dit dit ongenoegen te stillen, maar twee dagen later, den 19^{en} Juli 1668, brak die mouterij op nieuw uit.

„Terwijl de Heer van Sommelsdijck in eene laan van oranjeboomen voor het Gouvernementshuis op en neder wandelde in gezelschap van Commandeur VERBOOM, kwamen daar elf saamgezworen rebellen, half beschonken, met hunne geweren gewapend, tot hem en eischten op een hoogen toon vermeerdering van rantsoen en vermindering van werk. VAN SOMMELSDIJK, een oplopend man, in plaats van hen te woord te staan, verstoord over dit gedrag en de schending der krijgstucht, tastte naar zijn houer om deze baldadigen terug te drijven, doch toen hij den arm ophief, schoten zij allen te gelijk op hem en viel hij door 47 (?) wonden doorboord levenloos neder.

„VERBOOM, door een wond in den buik getroffen, overleed 2 dagen daarna.

„De muitelingen plunderden nu het magazijn, namen het fort Zeelandia in en benoemden hunne aanvoerders.

Den Kapitein VREDENBURGH is het gelukt de rebellen te overmeesteren en de orde te herstellen. Het proces, dat aanhangig gemaakt werd, had tot gevolg dat 3 der belhamels werden geardbraakt en 8 gehangen.

De overige 60 man, die mede hadden deelgenomen aan het complot, werden niet langer in dienst gehouden, maar voor en na, bij 5 of 6 man naar Holland overgevoerd en volgens belofte aldaar vrijgelaten.”

Volgens de „Verhandeling omtrent de sterkte en samenstelling van het garnizoen der kolonie Suriname”, door C. A. VAN SYPESTEIJN, opgenomen in de „Bijdragen tot de bevordering van de kennis der Nēd. West-Ind. Koloniën” (1858), bleef de oproerige stemming en ongeregelde toestand der troepen nog lang duren en had eene sterke vermindering van manschappen plaats, en verder:

„Na de brandschatting van CASSARD in 1712 was er uit hoofde van de verliezen, die men geleden had en de vele lasten, die moesten worden opgebracht, eene algemeene misnoegdheid onder de ingezetenen van de kolonie ontstaan; men beweerde, dat als hoofdoorzaak van dit ongeval moest worden beschouwd, het niet nakomen van artikel XXVII van het octrooi en openlijk wierp men de schuld op de directeuren van de societeit”.

De H. H. M., aan wien dit verschil ter beslissing werd opgedragen, gelastte bij hunne Resolutie van den 28 December 1713 de ingezetenen om aan de bevelen der directeuren te gehoorzamen en alle lasten op te brengen; aan den Gouverneur en Raden droe-

gen zij op om met de directeuren te overleggen of het noodig was meerdere verdedigingswerken aan te leggen en het garnizoen te versterken.

Toen na eenige jaren dralens deze zaak nog niet ten einde was gebracht, zonden de directeuren den Ingenieur DRAAK op hunne kosten naar Suriname, met de opdracht een uitvoerig rapport omtrent de verdediging in te leveren. Dit rapport werd uitgebracht en aan het oordeel van den Directeur-Generaal der Fortificatiën in Nederland DES ROCQUES, onderworpen en door dezen goedgekeurd.

Men kwam overeen, dat de kolonie binnen den tijd van zeven jaren in staat van tegenweer moest zijn gebracht voor een bedrag van 630.000 gulden en dat de directeuren der Societeit elke der 4 compagnieën van de militie in Suriname met 25 man geoefende troepen zouden versterken. De sterkte van het garnizoen werd toen bepaald op 400 man (1733). Voortdurend bleven de ingezetenen zich echter bij de directeuren beklagen, dat zij geen voldoende bescherming genoten tegen de weggelopen negerslaven (Marrons).

Om daaraan nu een einde te maken werden aan den Generaal VON SPÖRCKE — opvolger van Gouverneur MAURICIUS — en heeren commissarissen der Societeit een korps van 392 man „uitgelezene” Staatsche troepen medegegeven, onder bevel van den Kolonel VAN VERSCHUER.

Deze troepen hadden zeer veel van ziekten en sterfte te lijden, de overgeblevenen keerden in het voorjaar van 1754 weder naar Nederland terug.

In de laatste jaren was men in Suriname meer en meer teruggekomen van de vrees voor het aangaan van verdragen met verschillende boschneger- en indianenstammen, doch men begreep tevens, dat men zich, alvorens daartoe pogingen aan te wenden, eerst tot een behoorlijken tegenweer moest wapenen.

Dientengevolge werd er bij eene overeenkomst in 1753 (tussen directeuren der Societeit en belanghebbenden in de kolonie) gesloten, bepaald, dat de vaste bezetting van Suriname zou gebracht worden op 6 compagnieën, elke van 100 man in een detachement artillerie van 56 hoofden.

De beschikking omtrent deze *vermeerdering* der militie werd, met de daardoor ontstane bevorderingen, op den 24sten October 1754 in Suriname bekend gemaakt en daarbij aan alle manschappen der Staatsche troepen aangeboden, om bij de militie over te gaan.

Bij hunne missive van den 3^{en} April 1754 hadden de directeuren reeds het volgende geschreven:

„Vermits het accres onzer militie in Suriname tot zeshonderd man, hebben wij noodig geoordeelt hetselve corps nog te aug-

mentereen met een hoofdofficier onder den titel van sergeant-major, en daartoe aan te stellen den oudste officier in onzen dienst, namelijk den capitein LOUIS GEORGE DE BOISGUION, en zulks op een traktement van 400 gulden boven zijn gages en randçoenen als capitein, gaande deszelfs commissie hiereffens". Overigens bleven de vroegere bepalingen, waarbij de Gouverneur tot kolonel en opperbevelhebber en de kommandeur tot kolonel (of luitenant-kolonel) der militie waren benoemd, van kracht.

Intusschen ging de financieele toestand der kolonie, vooral door den strijd tegen de Marrons, de weggelooopen negerslaven, hard achteruit.

STEDMAN zegt in zijn „Narrative of a five years expedition against the revolted negroes of Surinam on the wild coast of South america from the Year 1772 to 1777 (vertaald door J. D. PASTEUR) het volgende: „alle landen, daar de huiselijke slavernij ingevoerd is, staan bloot aan inwendige onlusten en oproeren, die des te zwaarder en menigvuldiger worden als de slaven het sterker getal der inwoners uitmaken, maar geene volkplanting was in dit opzicht ongelukkiger dan Suriname.

„Hetzij dit kome door de schuld van het bestuur aldaar, hetzij de schuilplaatsen, welke onmetelijke wouden den weglooperen verleenen, daar aanleiding toe geven, zooveel is zeker dat de Europeesche planters, die hier gezeten zijn, onophoudelijk aan de geweldigste verwoestingen en aan het uitbreken van de vertwijfeldste wraakzucht waren blootgesteld.

„Deze herhaalde onlusten en oproeren vorderden eindelijk nadrukkelijk maatregelen en het was voornamelijk de tijding, welke in het jaar 1772 in Holland kwam, dat zich een groot aantal rebelleerende negers in de bosschen der volkplantingen verzameld had en voor hun zeer vreeselijk geworden was, dat de Staten der Vereenigde Nederlanden noopte eene toereikende macht naar Suriname te zenden.”

De aanwezige Societeitstroepen werden dus weder met Staatsche versterkt ter expeditie tegen de Marrons, welke expeditie onder commando stond van Overste FOURGEAUD, een Zwitser.

Het zou mij te ver voeren, het belangwekkende en boeiende boek, voornamelijk de geschiedenis dier expeditie (1772—1777) bevattende, meer in den breede aan te halen.

Om echter een klein staaltje te vermelden, van den aard der vijanden, waarmede onze troepen te doen hadden, kan ik niet nalaten ééne bladzijde uit het werk van STEDMAN over te nemen:

„Op deesen togt hadden de troepen der vijanden 3 dorpen ontnoomen, waarvan het eene „Rijstland” genaamd was, die geheel vernield werd.

„De rebellen, welke gezamenlijk de vlucht namen, hadden een

Mulat, BONNY genoemd tot aanvoerder, die in de bosschen geboren en van een wreeden aart was.

De troepen vonden er zeven menschenhoofden op paalen staan en onder dezelve de vermoorde ligchaamen en stukken van hunne kleederen, aan welke men bespeurde dat het de overblijfselen van den ongelukkigen Luitenant LEPPER en zes van het volk waren. Zij waren, gelijk ons eene negerin verhaalde, levendig in de handen hunner vijanden gevallen, die hen naar het dorp gebragt hadden, daar zij, op bevel van BONNY naakt uitgekleet en tot vermaak van de wijven en kinderen dood gegeeselt werden".

Hoewel de expeditie goede resultaten afwierp, bleef er van de deelnemers daaraan niet veel over. Van de bijna 1200 lieden, keerden volgens STEDMAN er geen „honderd naar hun vaderland terug; zóó verderfelijk was de dienst in deeze luchtstreek voor de Europeanen". De Societeitstroepen bleven natuurlijk in Suriname!

De militaire telegrafie. Hare organisatie en werking.

Lezingen, gehouden 8 en 15 November 1911 in de Hoogere Post- en Telegraafschool te Parijs door den Luitenant-Kolonel (met brevet) BIAIS, Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool.

(Vervolg en slot van blz. 741.)

VERSCHILLENDE NETTEN.

Bij al deze netten, welke de opereerende troepen bedienen, moet men, ten einde een volledig denkbeeld te hebben van den militairen telegraafdienst in geval van oorlog, nog voegen:

het *draadlooze telegrafische* net, waarover ik U straks zal spreken; het *grens-* en *kustnet* voor bewaking en inlichtingen; het *ondergrondse* net, dat Parijs verbindt met de belangrijke steden, met de groote versterkte plaatsen en de oorlogshavens; in iedere versterkte plaats een volledig net voor het *vestingcommando* en een net voor het artillerievuur, *réseau de tir*; een *optisch* net, dat verschillende versterkte plaatsen onderling verbindt; in Algerië, een electrisch net door een optisch net aangevuld; enz.

Gij ziet, dat men gebruik maakt van alle stelsels, zonder eenige uitzondering. Ik acht het nuttig, U over deze verschillende werkwijzen eenige woorden te zeggen, om U de vóór- en nadeelen van ieder, uit een militair oogpunt, aan te wijzen en hunne, voor U belangrijke bijzonderheden, in het licht te stellen.

GEWONE TELEGRAFIE.

Ten gevolge van hare groote regelmatigheid en hare zekere werking, zal de telegraaf ongetwijfeld nog lang het voornaamste middel tot verbinding blijven, vooral in de belangrijke diensten, *groep van legers* en *leger*.

Er kan geen sprake van zijn, om de toestellen met groot rendement van Uwe kantoren, de Hughes- en Baudot-toestellen, als zijnde te subtiel van bouw, te gebruiken. Men bedient zich alleen van den ouden, beproefden Morse, nog steviger gemaakt, doch die dikwijls in gewicht verminderd wordt door het gebruik van aluminium.

Als geleider, heeft de vrij gespannen draad het bezwaar eene volkomen isolatie te eischen. Wij gebruiken een geïsoleerden geleider (*câble de campagne*), waarvan de ziel wordt gevormd,

door een zeker aantal koperdraden en staaldraden, de eerste vermeerderen de geleidbaarheid, de laatste den weerstand bij eene breuk; de ziel is bekleed met verscheidene lagen isoleerende stof en voorzien van een omhulsel van zakkenstof; het geheel biedt weerstand aan eene trekkracht van 120 KG. Doch deze kabel is zwaar: een KM., op zijn klos gewikkeld, weegt 38 KG., zoodat een voertuig noodig is voor de afwikkeling; bovendien is hij kostbaar.

De snelheid van aanleg van onze lijnen is in het algemeen van 2 KM. à 2½ KM. in het uur; dat is weinig, maar men kan niet vlugger werken, dan ten koste van de hoedanigheid van het werk, bijvoorbeeld, door den kabel voorloopig over den grond te laten sleepen. De beste wijze, om de snelheid te bevorderen, bestaat daarin, dat men eene lijn ter zelfder tijd door verschillende *ateliers* op verschillende gedeelten doet aanvangen; alleen kan men tegenwoordig de *ateliers* slechts naar het punt van oorsprong van hun werk terugbrengen, door het personeel bij gedeelten op de voertuigen te doen plaats nemen. Men zal er in de toekomst toe moeten komen, om de telegraafcompagnie te voorzien van voertuigen, overeenkomende met den „autobus” voor het snelle vervoer van een *atelier* en van eenig materieel.

TELEFONIE.

Het militaire gebruik van de telefoon heeft bij ons lang vele tegenstanders gehad, omdat deze niet automatisch, zooals de telegraaf, geschreven en authentieke sporen van de overbrenging achterlaat: „Verba volant!”

De opmerking is gegrond. En het is duidelijk, dat het *schrift*, bevel of verslag, de grondslag blijft van de militaire correspondentie.

Doch verhindert het schrift, de gesprekken tusschen de hoogere chefs, de mondelinge uitlegging, de aanvullende, dikwijls onontbeerlijke inlichtingen?

Er is een groot voordeel verbonden aan het gebruikmaken van telefonische gesprekken, indien men er maar geen misbruik van maakt en steeds indachtig blijft, dat zij bij de telegrafie eenigszins ten achter staan. En men heeft de volgende regels gesteld: de *gesprekken* zijn voorbehouden aan de generaals, aan de chefs van hunne staven of aan personen, die behoorlijk door hen gemachtigd zijn; de dienstverbindingen, door tusschenkomst van het personeel, geschieden echter alleen door *messages téléphonés*, die op schrift worden aangeboden, en die woord voor woord en dikwijls letter voor letter worden overgesproken, vervolgens in hun geheel worden teruggesproken. Zóó verkrijgt men de verlangde zekerheid.

De telefoon heeft talrijke andere voordeelen, voornamelijk, dat

zij door inductie-stroomen werkt en, vooral voor de kleine afstanden, eene slechts middelmatige isolatie van den geleider toestaat. Het gevolg daarvan is: dat men een lichten geleider kan gebruiken, die weinig plaats in neemt, en dat men het aantal voertuigen kan verminderen; dat men dikwijls kan voortgaan met de telefoon eene lijn te exploiteeren, die te slecht is geworden om voor de telegraaf gebruikt te worden, en, in aanmerking nemende de snelle slijtage, die men voor onze kabels kan verwachten, kan dit voordeel belangrijk zijn.

Er moet nog worden bijgevoegd, dat de invoering, kort geleden, van toestellen, die de dubbele gelijktijdige exploitatie, telegrafische en telefonische, van eene zelfde lijn veroorloven, het rendement van eene lijn bijna verdubbelt.

Het gebruik van de gewone taal, in plaats van het Morse-alfabet, bespoedigt de africhting van het personeel.

Al deze hoedanigheden verklaren de steeds toenemende ontwikkeling van de telefonie, want deze voordeelen springen te meer in het oog, als men haar toepast bij de kleinere eenheden en bij de troepenkorpsen.

De thans gebruikelijke toestellen zijn alle met microfoon.

Wij kunnen nog melding maken van den *parleur téléphonique*, die niet de spraak overbrengt, doch korte of lange geluiden, overeenkomstig het Morse-alfabet geeft en voornamelijk dient voor de exploitatie van gebrekkige telegraaflijnen.

De gewone geleider, vooral bij de troepenkorpsen, is eene eenvoudige, zeer lichte, onbekte draad, vervaardigd van koper en staal of van staal alleen, waarvan het kilogram, klos inbegrepen, een weinig meer dan 3 KG. weegt, zoodat de afwikkeling op den rug van een man kan geschieden. Wanneer men eene betere isolatie wil hebben, en werking op een grooteren afstand, dan bedient men zich van een lichten kabel.

Onze lijnen worden voor de eenvoudigheid van den aanleg met één draad gelegd, met de aarde als teruggeleider van den stroom, en niet in gesloten metallieken stroomloop, zooals de Uwe; hare waarde wordt er noodzakelijk door verminderd.

OPTISCHE TELEGRAFIE.

De optische telegrafie, reeds van af de oudheid in primitieve vormen gebruikt, heeft, uit een militair oogpunt, het onschatbare voordeel, van geen geleider noodig te hebben voor de verbinding der corresponderende posten.

Deze eigenschap maakt, dat zij de verbinding bij uitnemendheid is, te midden van eene kwaadwillige bevolking, die de lijnen doorsnijdt: zooals de Engelschen in den Transvaal, de Russen in Mandschoerije, onze posten in Algerië het dagelijks ondervonden hebben.

Het is ook het aangewezen middel in de bergen, waar het leggen van lijnen zeer moeilijk zou zijn, en waar de optische stations uiterst gemakkelijk opgericht kunnen worden.

Bovendien, in Algerië, evenals in onze koloniën, vormt de zon bijna voortdurend eene lichtgevende bron, die even krachtig als kosteloos is. De aan deze wijze van gemeenschap verbonden nadeelen zijn helaas, ook talrijk: atmosferische storingen, mist, regen, sneeuw, verhinderen dikwijls de werking, vooral in het Oosten en in de bergen; — zelfs bij mooi weer, blijft de afstand, waarop gewerkt kan worden, zeer beperkt, vooral voor de lichte toestellen; in de vlakke streken, Beauce en Champagne, zijn de waarnemingsposten zeldzaam en de punten van opstelling verre van gemakkelijk te vinden; dikwijls zal het zeer moeilijk zijn, om den corresponderenden post te ontdekken.

Dit laatste punt behoort nader toegelicht te worden. De stralen, van eene lichtgevende bron afkomstig, en door eene convergeerende lens gaande, of de zonnestralen door een spiegel weerkaatst, worden naar den corresponderenden post gericht in den vorm van een cilindrischen bundel. Indien de toestellen volmaakt waren, zou de diameter van dezen bundel, op iederen afstand, juist gelijk aan dien van de lens of van den spiegel zijn; en om te ontvangen, zou het noodig zijn, dat het oog van den waarnemer (of van zijn kijker), juist in deze ruimte was gericht: *practisch*, ten minste te velde, zou men elkander nooit vinden. Doch in werkelijkheid, geven de toestellen altijd licht divergeerende stralen, d. w. z. geven een veld, dat met den afstand toeneemt, en dat ons in staat stelt, elkander te vinden. Dit groote veld heeft echter een dubbel nadeel: het vermindert de lichtgevende kracht en het veroorlooft aan iederen waarnemer, vriend of vijand, die zich binnen den straal van het veld bevindt, om de telegrammen op te vangen, evenals de persoon, aan wien zij zijn gericht. Bij het beleg van Kimberley, onderhield Kolonel KEKEWITCH, die in de plaats was ingesloten, met Lord ROBERTS gemeenschap door middel van optische cijfer-telegrammen; het toeval van den oorlog bracht later een boekje, op een Boer gevonden, in handen van de Engelschen, waarin zich een groot gedeelte van deze telegrammen bevonden, alle volkomen ontcijferd.

Men ziet, dat het gevaar dus werkelijk bestaat en dat het vraagstuk ingewikkeld is. Des nachts veroorloven *pistolets signaleurs*, die witte en roode sterren uitwerpen, den corresponderenden post zich te orienteeren, doch overdag zal het dikwijls voorkomen, dat men elkander niet vindt, ondanks de zorg, die men er aan besteden zal, om de ligging der posten nauwkeurig aan te wijzen.

De optische telegrafie blijft dus een *hulpmiddel*, maar dat somwijlen groote diensten kan bewijzen, wanneer de andere mid-

delen in gebreke blijven. Generaal HAMILTON, die in de Transvaal de voordeelen van de heliograaf had geconstateerd, toen hij de operatiën in Mandschoerije ging volgen, maakt melding van de groote verlegenheid, waarin zich Generaal KUROKI den 1sten September 1904 bevond, ten gevolge van het verbreken van zijne electriche verbindingen, op het oogenblik zelf, waarop de slag van Liao-Yang begon; hij was zonder berichten van de naburige legers, die slechts op 35 KM. van hem verwijderd waren, terwijl het afwisselend terrein en de verblindende zon zeer gemakkelijk het verkrijgen van optische verbinding veroorloofd zouden hebben.

Te velde, gebruiken wij een toestel, waarvan de lens 10 cM. middellijn heeft en dat met acetyleen werkt, of met behulp van de zon, eene spiegel-heliograaf. De afstand, waarop deze werkt, is buitengewoon afwisselend; bij helder weer een 15 KM., somtijds meer. De vaste toestellen, in de vestingen en de posten van Algerië, zijn veel omvangrijker; daarbij maakt men dikwijls gebruik van electriche licht; daarmede bereikt men een afstand, die aanzienlijk grooter is, 70 à 80 KM. De grootste afstand, die wij op deze wijze overbruggen, is die van Nizza naar Corsika. (220 KM.)

DRAADLOOZE TELEGRAFIE.

Er blijft mij nog over, U eenige woorden te zeggen over het militaire gebruik van de draadloze telegrafie.

Hare wonderen zijn voor ons van onschatbare waarde: behalve, dat wij daardoor iedere soort van geleider kunnen ontberen, evenals bij de optische telegrafie, werkt zij op een zeer grooten, practisch onbegrensden afstand, zij is bijna volmaakt onafhankelijk van atmosferische toestanden, behalve bij onweders, die intusschen noch veelvuldig zijn, noch lang duren. Oogenblikkelijke en rechtstreeksche verbinding van den opperbevelhebber met zijne, langs de grens verspreide cavalerie-divisiën, van de havens met onze op zee opereerende eskaders, van Parijs met onze koloniale expeditiën! Het is werkelijk eene omwenteling, die nog slechts in haar begin is, en waarvan men onmogelijk het einde kan voorzien.

Maar juist, omdat zij pas is geboren, levert de radiotelegrafie nog nadeelen op, die ons tot eenige voorzichtigheid verplichten. Zij komen voort uit technische oorzaken, die ik slechts oppervlakkig kan aanwijzen.

Ten eerste is het de voortplanting in alle richtingen van de Hertz'sche golven, door de antenne van den overbrengingspost afgegeven, met het gevolg, dat het verzonden telegram, te gelijk met den geadresseerde, ook dikwijls andere, niet gewenschte correspondenten bereikt. Het is waar, dat dit bezwaar ook een voor-

deel heeft, doordien het veroorlooft met een correspondent, waarvan men de juiste standplaats niet kent, een schip op zee, eene cavalerie-divisie, gemeenschap te onderhouden. Het blijft niettemin een bezwaar, het moet erkend worden, dat men de electriche golven nog niet kan richten, zooals men de lichtgevende bundels van een schijnwerper richt. Het gevolg hiervan is, dat de vijand onze telegrammen kan *opvangen*.

Op kleinen afstand, zal dit opvangen kunnen geschieden met een willekeurig ontvangtoestel, vooral indien de door den overbrengingspost gebruikte energie aanzienlijk is; gij herinnert U misschien het verhaal van dien journalist, dicht bij het Champ de Mars wonende, die de telegrammen van den Eiffeltoren opving, door zich als ontvangende antenne te bedienen van zijn balconleuning en zelfs van zijn gaspijp.

Het opvangen zal zelfs op zeer grooten afstand kumen geschieden, indien men een gevoeligen ontvanger heeft, en vooral, indien zijn antenne met de zelfde goflengte trilt als de antenne van uitzending, dus, indien er tusschen de twee antennen afstemming is. Doch deze afstemming kan door den vijand met voldoende nauwkeurigheid worden tot stand gebracht, hetzij door met een ondameter de lengte van de golf, waarvan zich de tegenpartij bedient, te meten, hetzij door, tastende, de beste ontvangst te zoeken. Het gevaar van opvangen is dus zeer wezenlijk.

Een ander bezwaar is aan de zelfde oorzaak te wijten. Een ontvangpost teekent alle golven op, die krachtig genoeg zijn om op hem te werken, onverschillig, welke de oorsprong is; er zal somtijds verwarring ontstaan in de ontvangen teekens, die niet ontcijferd kunnen worden. Deze verwarring zal het opzettelijke werk kunnen zijn van een vijandelijken post, die willekeurige teekens uitzendt; zij kan intusschen ook het onwillekeurige werk zijn van bevriende posten, die ter zelfder tijd werken.

Welke middelen zijn tegenover deze bezwaren te stellen? Tot dusverre bestaan er slechts palliatieven, maar toch zijn er reeds genoeg, om de radiotelegrafie mogelijk en practisch te maken.

De richting der golven verschaft ons tot nu toe geen groote hulp. De thans tot stand gebrachte inrichtingen geven, in waarheid, slechts eene maximum-intensiteit in eene zekere richting (vóór en achter) met een minimum in de richting loodrecht daarop. Ingewikkeld en zwaar, kunnen zij niet toegepast worden op de bewegelijke posten te velde; en in de vaste posten, zooals die van onze versterkte plaatsen, ziet men aanstonds, dat de maximum-intensiteit, gegeven naar het binnenland, ter zelfder tijd gegeven zou worden naar het buitenland; indien men de golven afgegeven door Verdun ongeveer naar Parijs richt, richt men ze tevens naar Metz!

Het *opnemen op het gehoor* is een groote vooruitgang ge-

weest. In het begin werd de coherer van Branley als ontvanger gebruikt en de radio-telegrammen werden afgedrukt op een band van een Morsetelegraafstoestel, door een relais -beïnvloed. Men bedient zich thans echter van den electrolytischen detektor van Commandant FERRIÉ en men ontvangt *op het gehoor*, door in de telefonen te luisteren. Hoe vreemd het ook schijne, het resultaat is veel beter. Op den band werden al de ontvangen teekens, de atmosferische parasieten inbegrepen, zonder onderscheid, afgedrukt: de band was dikwijls niet te ontcijferen. Met de telefoon, veel gevoeliger bovendien, slagen de geoefende ooren er in, om de verschillende teekens, die ieder hun bijzonder karakter hebben, te onderscheiden en te volgen, hun eigen *klank*, op de zelfde wijze als een muzikliefhebber er in slaagt, in een orkest dat of dat instrument te volgen. Er is veel ervaring en eene zekere gave voor noodig, doch men heeft het noodige personeel kunnen vormen.

Het gebruik van de *cijfertaal* is een ander palliatief, maar het bemoeilijkt en vertraagt de gemeenschap en maakt haar somtijds onverstaanbaar, zonder een zekeren waarborg te geven, omdat men hierbij overgeleverd kan zijn aan een bekwaam ontcijferaar van geheimschrift of aan een verrader.

Eene andere voorzorg bestaat hierin, om aan iederen post eene afstandssfeer te geven, overeenkomende met zijn taak, door zijn elektrische energie te begrenzen, de hoogte van zijn antenne, enz.; voor de bewegelijke legerposten, bijvoorbeeld, aangewezen om onderling gemeenschap te onderhouden, is eene afstandssfeer van 50 tot 100 KM. voldoende. Het is onnoodig, om hen eene afstandssfeer van 1000 KM. te geven, evenals het onnoodig is luidkeels te schreeuwen, om U te doen verstaan door een naast U gezeten persoon.

Doch tegenwoordig zit de beste waarborg in een geheel van voorzorgen, van „trucs”, die de inwerkingstelling der posten regelt.

Dan eens zal men de *uren* vaststellen, waarop de posten zullen overseinen; dan weer, zal men in een geheel van posten, een post, *chef de groupe* aanwijzen, die evenals een voorzitter van eene openbare bijeenkomst, achtereenvolgens het woord zal geven aan iederen post. Soms ook, zal men, voor seriën naburige posten, de te gebruiken golflengten vaststellen, deze worden dan op zulk eene wijze gekozen, dat er geen verwarring kan plaats hebben tusschen de eene of de andere serie: bijvoorbeeld, zullen de legers A, C en E de golf van 500 M. gebruiken, de legers B en D van 700 M. De marine heeft afdoende proeven genomen. omtrent de waarde van deze methode.

Eindelijk zal het gebruik van *zeer korte* telegrammen, *snel* overgeseind (en de snelheid van overseining verkregen in de radio-telegrafie is grooter dan die bij den Morse), dikwijls toestaan

de telegrammen over te krijgen. De vijand zal niet altijd op zijn hoede kunnen zijn, noch oogenblikkelijk de golflengten meten en nog minder zonder ophouden, storing kunnen maken. Zijne toestellen zouden daartegen niet bestand zijn.

Al deze beschouwingen verklaren U den tegenwoordigen stand van de militaire radio-telegrafie.

Technisch heeft zij de vraagstukken opgelost, die haar gesteld waren. Wij hebben op den Eiffeltoren den machtigsten post der wereld, die met geheel ons gebied (en ver daarbuiten, tot in Tunis, Marokko en in Amerika) gemeenschap onderhoudt. Wij hebben krachtige, vaste stations in onze groote versterkte plaatsen. Wij bezitten ten slotte mobiele posten te velde, van verschillende typen, de een voortbewogen door paarden, de ander door automobielen.

Deze laatste posten omvatten 1 of 2 automobielen, die al het personeel en al het materieel van den post snel vervoeren. De antenne in *parapluie*-vorm, wordt gedragen door een uiteen te nemen mast van 15 tot 30 M. hoogte. Het inwerkingstellen van het station vereischt 20 tot 45 minuten, naarmate van het type van den post en van de bekwaamheid van het personeel; een weinig kortere tijd is voldoende voor het innemen van de opstelling.

Doch, uit een oogpunt van *organisatie*, zijn wij, evenals het buitenland, nog in de periode van het tasten.

Hoeveel posten, en van welken aard, moet men toebedeelen aan den groep van legers, aan de legers, aan de cavalerie-divisiën, aan de legerkorpsen? Kan men ze, zonder bezwaar, vermenigvuldigen? Hoe moet men den dienst organiseeren en regelen? Evenveel vragen, welke alleen door goed geleide praktische proeven kunnen worden opgelost.

Alle radiotelegrafische posten van het geheele gebied zullen een enkel net vormen, werkende onder de hooge autoriteit van den Major-Général, (d. w. z. den chef van den staf van den opperbevelhebber), bijgestaan door een bevoegd hoofdofficier der genie, als technisch adviseur. De Major-Général zal de algemeene aanwijzingen voor de exploitatie geven. Hij zal een zeker aantal posten ter beschikking van de legers, legerkorpsen en cavalerie-divisiën stellen; en al komen deze posten vervolgens, voor hun gebruik, onder de bevelen van den chef van deze groote eenheden, zoo is dat toch altijd onder dit voorbehoud, dat de door den Major-Général uitgevaardigde aanwijzingen gevolgd worden.

BESLUIT.

Het bovenstaande is, kort samengevat, de tegenwoordige organisatie der militaire telegrafie in Frankrijk.

Zij is zonder twijfel niet volmaakt; daarom werkt men ook

zonder verpoozing aan hare verbetering. Doch zij is, in haar geheel, zeer voldoende, omdat zij gebruik maakt van den goeden wil, de geschikte eigenschappen van allen, door ieder op zijn plaats te stellen, door hem te gebruiken voor het werk, dat hij kent en, dat hij kan uitvoeren, door alle krachtsinspanningen te doen samenwerken in een zelfden drang naar het front.

Achterwaarts zal het personeel van Uwe meest beproefde ambtenaren voortgaan met in de kantoren de toestellen met groot rendement te bedienen en, op de wegen, voor het onderhoud van onze nationale lijnen te zorgen. Meer naar voren, trekken Uwe jongere ambtenaren reeds de uniform aan en nemen deel aan de vermoeienissen van het leven te velde, aan de militaire tucht en aan zijn grootheid. Nog meer naar voren verdragen onze telegrafisten ontberingen en gevaren, seinen, met het geweer binnen het bereik van hun hand, leggen lijnen aan onder het vuur. Allen, in welken rang het lot hen ook heeft geplaatst, moeten doordrongen zijn van de belangrijkheid van hun taak, van het gewicht van hunne verantwoordelijkheid: de lijnwerker kan door ééne verkeerd gemaakte verbinding, door één slecht geïsoleerden draad, duizenden manschappen honger doen lijden; de seinende beampte kan door eenige slecht overgeseinde woorden, door één verminkten zin, onherstelbare onheilen te weeg brengen en stroomen bloed doen vloeien. Allen moeten de gedachte gericht hebben op den kleinen „infanterist", die daar ginds aan het front, vecht; want *op hem alleen komt het aan* en met hem is het Frankrijk, dat voorwaarts gaat of wijkt.

Ik zal U alleen nog doen zien, de onvoltalligheid van onze telegraafstroepen, om te kunnen voldoen aan alle behoeften, die ik heb opgesomd.

Wij bezitten altijd nog slechts de 6 compagnieën, in 1900 opgericht en daartegenover, stel ik de 19 Deutsche compagnieën, waarvan 5 bijzonder ingericht zijn voor de radio-telegrafie.

Het wetsontwerp op het kader, in 1907 door Generaal PICQUART ingediend, stelde voor, om het aantal compagnieën op 8 te brengen. Het nieuwe ontwerp, door Generaal BRUN in 1909 ingediend, vermeerderde het aantal tot 12, bovendien 1 compagnie voor de draadloze telegrafie, en 1 compagnie in Algerië, in het geheel 14 compagnieën. Over dit wetsontwerp is een gunstig rapport uitgebracht; het zal spoedig in beraadslaging komen.

Militaire oefeningen en bedrijfsleiding. ¹⁾

Weder zijn — het is Sempember — voor dit jaar de herhalings-oefeningen geëindigd en daarmede de drieste humor van het chambree-leven, het schalmeien der soldatenliedjes op marsch of het spel van listen eener verkenningpatrouille.

Er is eene ruime bekoring in dit troupier-bestaan. Vooral, wanneer men daarin de herinneringen doorleeft aan de veldtochten onder JULIUS CAESAR of NAPOLEON, van den Stadhouders WILLEM den Derde of van den Grooten FRITS. Maar niet alleen eene historische, ook eene groote moderne kracht voelt men er in.

De lange tirailleurliniën, die zich ontwikkelen tot het aanvallend gevecht, opspringend en wegduikend; het bonzend hameren der mitrailleurs; het defileeren van het fijn-gemachineerde snelvuurgeschut of eene groep wielrijder-ordonnansen! Ieder kan bewondering gevoelen voor de leiders der snelle evolutie van de Europeesche legers en ook voor de aanpassing der Nederlandsche officieren aan het, sinds den persoonlijken dienstplicht, geheel veranderde karakter hunner manschappen.

Maar in één opzicht is het Hollandsche leger niet modern en allerminst op de hoogte van zijn tijd en dat is in, wat men kan noemen, zijn *bedrijfsleiding*. Want, zonder de staatsrechtelijke positie van het militairisme aan te tasten, moet men toch erkennen, dat het leger, onder meer, als een bedrijf is te beschouwen, waarin arbeiders, door bazen en chefs, geschoold worden, om een bepaald werk te verrichten: de verdediging der nationale onafhankelijkheid. Of dit geschiedt in een schijn- of in een werkelijk gevecht, doet hierbij niets ter zake.

Nu is het algemeen bekend, hoe in de moderne bedrijfswereld, voornamelijk van uit Amerika en Duitschland, de kennis der organisatie van den arbeid zich tot eene afzonderlijke wetenschap ontwikkeld heeft.

Daarbij gelden als algemeene beginselen:

geen seconde, en geen snipper beschikbare energie mag ongebruikt blijven, en: ieder moet worden gebracht tot de, voor hem hoogst bereikbare, arbeids-praestatie.

¹⁾ De onderstaande regelen hebben wij — bij uitzondering — geplaatst, om onzen lezers een denkbeeld te geven van de wijze, waarop de dagelijksche gang van zaken in het militaire leven zich kan voordoen aan een beschaafd man, die uit de burgermaatschappij tijdelijk in het leger treedt, en die daarbij het leger-organisme vergelijkt met het bedrijfsleven, waarin hij zich gewoonlijk beweegt.

Wat is er van dit streven bij onze infanterie te bemerken, en in hoeverre moet het daar ingang vinden?

De volgende feiten betreffen één garnizoen, maar het zelfde komt, in verschillende vormen, bijna overal voor.¹⁾

Er is eene lichte 26 dagen onder de wapenen geweest. Men kan verwachten, dat, bij den korten diensttijd hier te lande, daarvan geen dag verloren gaat. En dat behoeft ook niet. Evenals soms 's Maandagsmorgens geschiedt, kunnen ook de verlofgangers den eersten dag om half zeven in de kazerne zijn — wie dat niet kan, maar ook die alleen, kome later.

De uitrusting kan voor ieder gereed liggen, men trekt ze aan, groote leemten worden vlug aangevuld en na ruim één uur kan de troep, op een enkelen man na, zijn oefening beginnen. Evenzoo kan men verwachten, dat den laatsten dag de dienst duurt tot bijvoorbeeld drie uur. Daarna legt elk zijn uitrusting overzichtelijk bijeen, men inspecteert vlug, of alles in orde is, en na twee uur kan de zwenkende troep, vroolijk zingende, op weg naar het station zijn.²⁾

Maar toch gebeurt het zoo niet! De eerste en de laatste dag gaan geheel verloren met alleromslachtigste afgifte en wederinneming van een garde-robe, die toch zoo klein is, dat elk soldaat ze vrijwel geheel met zich mede draagt. Daarenboven gaan er nu een morgen, dan een middag, dus totaal een geheele dag, en nog eens enkele uren aan inspectie's weg, zoodat er ruim drie van de zes en twintig dagen, of pl.m. 12 % van den tijd nutteloos worden besteed, en dus eveneens het geld voor voeding en soldij van honderden mannen gedurende dien tijd. Want hoe noodig inspectie's mogen zijn, goed-georganiseerd behoeft eene sectie er niet meer dan een uur mede te verliezen.

Zoo zou men ook kunnen vragen, welke arbeider, die vlak bij zijn fabriek woont, of welke inwonende bediende staat twee volle uren, vóór zijn werk begint, op, tenzij om eene morgenwandeling of eigen bezigheden te verrichten. Geen enkele natuurlijk — behalve een soldaat. Om vijf uur schettert het signaal der reveille. Hoe goed men zich ook wasschen en kleeden wil, men is voor half zes klaar. Langer dan een half uur vermag zelfs de meest uitgehongerde niet ontbijten. Het is dan zes uur. Den vorigen dag heeft men, na het einde van den dienst, moeten poetsen. Alles is gereed — over een uur zal de dienst eerst beginnen, minstens dus een half uur te laat.

Dat is bij het morgen-appèl. Men treedt dan aan op het ach-

1) Daarom blijve de naam ervan onvermeld, en dit te meer, omdat het allerminst uit gemis aan waardeering voor het werk mijner hooggeachte superieuren is, dat het volgende geschreven is.

2) Dat dit mogelijk is, bewees de kranige fourier der 4e compagnie, die, voor het afpresenteeren, in één uur alles in nam.

terplein en wacht. Men gaat naar het voorplein en wacht. De officieren komen en gaan beraadslagen, men wacht tot zij daarmee gereed zijn. Het kader wordt vóórgeroepen, weer wachten. Eindelijk zijn er 15 à 20 minuten verlopen. Dan beginnen de trommels te roffelen en met blijde fanfaren door de zilte morgenlucht vangt de velddienst aan.

Wanneer een bataljon van 500 man ééne minuut verspilt, gaan er 500 werkminuten of ruim 8 werkuren verloren. Wanneer dit bataljon minstens 30 minuten vóór en 15 nà de reveille ongebruikt laat voorbijgaan, staat dit gelijk met het vernietigen van wat 45 jonge mannen gedurende een geheelen dag hadden kunnen tot stand brengen!

Dit besef legt aan de leiders eene groote verantwoordelijkheid op, te meer, daar er velen onder hunne bevelen staan, die des avonds hard moeten werken, geen tijd haast tot eten hebben en hun nachtrust, door het vragen van avond-permissie, ook na vermoeiende dagen moeten bekorten tot op 5 à 6 uur, om hun zaken gaande te houden, of iets van hun verloren verdiensten te herwinnen. Men ontnemt hun in 's Lands belang de vrije beschikking over hun werkkraft, goed, maar dan heeft men ook de verplichting, deze intensief te gebruiken. Dezen winter, bijvoorbeeld, was de dienst elken dag om drie uur geheel afgevoerd. Om vijf uur eerst mocht men de kazerne uit. Verscheidenen moesten voor hun broodwinning elken avond werken, maar waren overdag verplicht twee uren ledig te zitten.

En men mag nog niet eens in de eerste plaats aan de manschappen denken. Het leger zelf heeft de beschikbare energie veel te hard noodig. Bijvoorbeeld.

Wij maken geen langer marschen dan pl.m. 35 KM. Er bestaat dus geen algemeen voorschrift, dat eene grootere dagmarsch lengte eischt. Daartegenover legde bij de laatste Keizermanoeuvres eene geheele Duitsche divisie in drie dagen 180 KM. af.

Nog in den Russisch-Japanschen oorlog en onlangs weder in Tripoli, nu ook in den Balkan, bleek de groote waarde van het bajonetvechten bij den stormaanval. Maar krachtens de voor de geheele infanterie geldende voorschriften wordt aan geen onzer soldaten — dit jaar voor het eerst, op tien per compagnie na — geleerd, een bajonetstoot te richten of er een af te weren.

Zullen aldus geschoolde arbeiders met zelfvertrouwen hun werk beginnen? Zal het Nederlandsche leger, hoe dapper ook, dat zich voornamelijk tot het verdedigend gevecht zal moeten bepalen, onder het overweldigend hoera-gebrul van den aanstormenden vijand, met vertrouwen een bajonetaanval afwachten, als het nog nooit geleerd heeft, zelfs één stoot af te weren?

Toch is er voldoende tijd voor beschikbaar. Maar deze wordt

met eindelooze en energie-doovende herhalingen doorgebracht — het staat zoo voorgeschreven — terwijl in den zelfden tijd door eene verdeeling in kleine klassen ieder man eene voldoende geoeffendheid in het partij-schermen eigen kon worden.

Voor de opleiding in het schieten geldt het zelfde.

De buitengewone aandacht, die men in de laatste jaren aan schietmethoden wijdt, getuigt van de waarde, die men aan eene goede schietopleiding hecht. Men kan deze natuurlijk, zooals bij alle onderwijs, alleen verkrijgen door kleine klassen, die veel geoeffend worden. Maar daarvan is niets te bemerken: de geheele compagnie gaat naar de schietbaan. Het gevolg is, dat wij gedurende deze herhalingsoefening aldaar eens zeven uur zijn geweest en per man 10 schoten losten; eens in vijf uur 10 schoten en eens in vijf uur 5 schoten. Van deze vijf-en-twintig schoten, waren er 15 met scherpe- en 10 met marga-patronen.

Alle drie keeren was ieder dus slechts enkele minuten voor de schijf. Op één na, werden alle overige zeventien uren volslagen nutteloos doorgebracht. Het besef daarvan maakt, dat de luitenant en de sergeants lusteloos worden en alle energie verslapt. Toch beschikt het bataljon over twee schietbanen voor scherp en twee voor marga. Werden die 'smorgens en 'smiddags benut, dan kon men per week voor 48 ploegen een dagdeel lang eene baan beschikbaar stellen. Er waren pl.m. 400 man onder de wapenen. Elke ploeg kon dus bestaan uit circa 8 man. Met eene goed geconstrueerde schijf kan men in drie minuten 5 schoten afgeven. Duurt elk dagdeel vier uur, dan verschiet elke soldaat in dien tijd pl.m. 50 patronen of per week het dubbele, van wat wij nu in 26 dagen verschoten. Terwijl het groote voordeel hierbij zou zijn, dat men de compagnie niet 17 uren, dat is twee dagen, aan de zoo hoogst noodige, andere oefeningen onttrekt.¹⁾

Want, hoewel het bijvoorbeeld algemeen bekend is, dat de Japanners bij hun infanterie-aanvallen groote kracht konden ontwikkelen, doordat zij, onder vijandelijk vuur gekomen, zich zeer snel in het terrein wisten in te graven — wat hun Deutsche instructeurs hun duchtig geleerd hadden —, is het ons, hoewel voor de derde maal onder de wapenen, slechts éénmaal vergund geweest, dit te beoefenen, terwijl wij wel eindelooze loopgraven hebben gemaakt, waartoe de handigheid ook bij het individueel graven grootendeels verkregen wordt.

Zoo is ook door het legerbestuur het nut ingezien van het slaan van polsbruggen over slooten in het polderland. Men eischt, dat ieder dit kan. Maar wij hebben toch dezen zomer met een heel bataljon, een half uur lang, voor eene niet diepe sloot

1) Met de 3 reeds genoemde dagen maakt dit een tijdverlies van 20%.

gelegen van 4 M. breedte, en men is er niet in geslaagd, ook maar ééne polsbrug te slaan, hoewel er materiaal voor drie aanwezig was en het ook inderdaad op drie plaatsen werd beproefd. Wij moesten terugtrekken. En terugtrekken werkt op den soldaat ontmoedigend, ontnemt hem de zoo noodige onversaagdheid. En toch wordt dit helaas, dikwijls in de hand gewerkt.

Als het 'smorgens regent, wordt eene velddienstoefening afgelast; gaat het bataljon met goed weder uit, en begint het te stortregenen, dan wordt de oefening afgebroken. Liever maakt men de onwaarschijnlijkste onderstellingen, dan de manschappen eene sloot te laten doorwaden. Men kan toch eene blauwe broek onder de ranselklep medenemen, terwijl in den ransel reeds ondergoed aanwezig is, en zich in de rust verkleeden. Is het niet eene moreele fout, een soldaat toe te geven, dat er ook maar ééne belemmering kan wezen, waarover hij niet kan zegevieren?

Men behoeft niet naar de uiterste koudwaterkuren van het Zwitsersche leger te verlangen, om toch begeerig te zijn, de flinkheid, waarmee daar elke weersgesteldheid wordt doorstaan, ook hier betoond te zien. Daarenboven is het gevolg van het thuisblijven een tijd-doodende dienst in de kazerne, die alle werklust dooft.

Weliswaar, geschiedt dit afgelasten om zeer humane redenen; de manschappen hebben niet genoeg onder- en bovengoed. Maar op de kleedingskamer ligt genoeg onderkleeding, om iedereen, zoo noodig, twaalf stel te geven, zoodat hij zich elken dag kan verschoonen. Want bij het in dienst komen, ontvangt men ook wel halfversleten ondergoed. Ieder kan dus, wanneer het weer daartoe noodzaakt, het compleet stel ondergoed van b. v. drie verlofgangers in gebruik krijgen, mits men hunne wapennummers noteere. Evenzoo zijn er genoeg tweede-kleedingsstukken, om er aan ieder eenige uit te reiken. In garnizoenen, waar eene machinale wasscherij is, die het werkgoed wascht, kan men daarmee contracteeren, dat alle natte uniformen in de droogkamers worden gedroogd, wat meteen belet, dat zij, zooals nu, in de chambree hangen uit te wasemen.

Bij een der laatste gevechten in Marokko, hebben de Franschen weder met groote verliezen ondervonden, hoe noodlottig één te vroeg afgegeven schot voor een tactisch plan kan zijn. Inderdaad moet elk man, onder meer, precies weten, wanneer hij wel, en wanneer hij niet mag vuren. Daargelaten, of hij het in oorlogstijd ook opvolgt, kan men nu reeds zeggen, dat een goed deel der soldaten het voor vele gevallen niet weet. En toch zou zoo iets niet behoeven, wanneer men bij de theorie, het militair onderwijs, de eenvoudige beginselen overnam van het gewone onderwijs, en klassen niet grooter maakte, dan bijvoorbeeld 25 man en geenszins van circa honderd.

Niet alleen werkt het besef van onvoldoende geoefendheid en onversaagdheid ontmoedigend en verslapt door het niet economisch gebruiken van den tijd heel veel werklust, maar er is nog eene andere oorzaak, waardoor veel energie ongebruikt blijft.

Bij het onderwijs, schieten, marcheeren, brugslaan, pionieren, kortom, bij de geheele opleiding van de infanterie, worden ongeveer alle middelen gemist, om de soldaten tot onderlingen werkijver te prikkelen. Dit ligt niet aan de officieren en onderofficieren, wier taak in deze tijden moeilijk genoeg is. *De fout ligt in het werkstelsel*, waarin zij dienen, waaraan zij onderworpen zijn, waardoor zij voor een groot deel gevormd worden. Door het gemis aan dien wedijver blijven veel krachten sluimeren, die in moeilijke tijden tot de grootsche taak moesten zijn voorbereid.

En om die beschikbare, maar nooit aan den dag tredende, energie te ontwikkelen, moeten de leiders van het leger de beginselen overnemen van de leiders van het moderne groot-bedrijf.

Hoe de loon-, premie-, boete- en strafstelsels, arbeidsverdeling, kortom, de geheele „shop-management” dienstbaar gemaakt kan worden aan het militarisme, is eene studie apart. Zeker zal men ze niet moeten overnemen, zonder meer.

Kent men b.v. in de bedrijfswereld hooge loonen als een grooten prikkel, in die der soldaten is de krachtigste stimulans wat vrije tijd, geen corvée, een sigaar of een fleschje bier. Een enkel voorbeeld.

Onze compagnie had een dagmarsch in twee uur korter afgelegd, dan de normale tijd. Want de luitenant had zijn soldaten beloofd, hun voorspraak te zullen zijn bij den bataljons-commandant, om hun verlof te geven, zooveel vroeger de kazerne te verlaten. Het werd niet toegestaan. Doelloos moesten ze twee uur in de chambrée zich vervelen. En de compagnie heeft nooit meer zoo'n kranigen marsch afgelegd.

Onze compagnie voelde zich moe en toonde weinig neiging voor een stormaanval. De luitenant belooft, aan wie het eerst in de vijandelijke stelling is, een sigaar — en iedereen rende weg.

Wanneer men vele zulke psychologische gegevens verzamelt, kan men daaruit een werkstelsel bouwen, dat het nuttig effect van eene afdeeling soldaten verdubbelt.

Zeer verblijdend is het dan ook, te kunnen constateeren, dat in het leger reeds een begin is gemaakt met een instituut, waarvan de methodische uitbreiding tot een productief arbeidsstelsel kan leiden. Het is de bepaling, dat, wie een zekeren rang bekleed en voldoende heeft voor een hooger, een knoop op zijn kraag als onderscheidingsteeken krijgt, voor zoolang hij nog niet die hoogere functie bekleedt.

Dit beginsel, dat men tusschen militairen van gelijken rang

onderscheid maakt, naar de mate van hun geschiktheid voor den dienst, moet algemeen worden doorgevoerd. Dat men bij het invoeren van nieuwe organisatie's op groote verontwaardigdheid, zelfs op tegenwerking stuit, is ook in de bedrijfs wereld bekend, maar welk hervormer laat zich daardoor afschrikken? Het is een „natuur"-verschijnsel, waarop men alleen rekenen moet.

De miliciens verschillen in aanleg en in animo. Men vorme, om hiervan profijt te trekken, bij elke compagnie, die wordt afgericht, eene sectie of eene klasse, waarin de beste soldaten worden vereenigd. Want als iemand iets goed weet, of goed kan, en hij moet het eindeloos aanhooren of overdoen, ter wille van anderen, die niet zoo ver zijn, dan ontnemt hem dit werkklust en belangstelling. Stelt men eene hoogere scholing voor hem open, dan worden die juist geprikkeld.

Als eisch voor definitieve opname in zoo'n „eere-sectie", stelle men bijvoorbeeld het examen voor korporaal. Desgewenscht verleent men, aan wie slaagt, ook een knoop, als onderscheidngsteeken, maar in elk geval kleine gunsten, zooals Zaterdagmiddag geen dienst, vrij van corvée, enz. *Het moet een voorrecht en eene eer worden, tot eene dergelijke keur-sectie te behooren.*

Want, wanneer men eene compagnie onderwerpt aan eene intensieve, sterk progressieve training en vooruit bekend maakt, dat, wie geen berisping ontvangt of niet uitvalt, den Zaterdagmiddag wat vroeger naar huis mag, kan men overtuigd zijn, van een monteren geest bij den troep. Zoo ook bij het schieten.

Daarbij bestaat nu een soort premie-stelsel. Maar het is niet populair, dús ondoeltreffend. Men late schieten in kleine ploegen, en geve dengene, die het best geschoten heeft, dien dag zelf nog een paar sigaren of eene andere kleine gunst en stellig ontstaat daardoor eene groote belangstelling. Het zelfde kan men toepassen op springen, loopen, pionieren, brugslaan, theorie, enz.

Van bajonetschermen geve men andere reglementen, en tevens aan menschen, die toch 'savonds in de kazerne lanterfanten, gelegenheid, om partij te schermen. Daarbij kan dan meer vrijheid worden toegestaan. Door handig georganiseerde concoursen, 'savonds na den dienst, met prijzen of kleine gunsten voor de winners, wordt dit in de hand gewerkt. Eventueel kan ook het schieten op die wijze worden aangemoedigd.

Kan men aldus vele gunstige resultaten verwachten door consequente doorvoering van het „principe van de knoop", *er is nog een ander beginsel, reeds in ons leger aanwezig, dat evenzeer ten grondslag moet liggen aan een goed arbeidsstelsel. Het is dat der tijdstudiën.*

Wel is dit nog alleen tot het schieten beperkt in de schietmethode-FABIUS, en wordt het daarin eigenlijk niet eens meer toegepast, maar op ander gebied is het van zeer groot belang. *Want, zooals men in*

werkplaatsen moet weten, hoeveel tijd voor eenige werkzaamheid wordt gebruikt, om tot eene productieve arbeidsregeling te komen, zoo moet men dit ook weten van elk onderdeel vanden militairen dienst, om deze zelf tot een intensief werkstelsel te brengen.

Men bepale, bijvoorbeeld, voor alle garnizoenen in de desbetreffende reglementen, een maximum-duur voor het appèl, of voor het aantreden van eene compagnie, bataljon, enz., zoodat hiermede niet, zooals nu gewoonlijk 15, maar b.v. hoogstens 5 minuten heengaan. Daarbij gelde de bepaling, dat de troep nooit onnoodig mag wachten op de besprekingen der officieren onderling, of van den compagnies-commandant met het kader. Deze kunnen vooraf, of den vorigen dag geschieden, en misschien nog worden bekort door het uitreiken van gehectografeerde orders. Met deze bepalingen alleen kan men ongeveer een half uur bij elken velddienst, of een dag per drie weken, uitsparen.

Ook bepale men een maximum-duur, waarin de uitdeeling van goederen aan de manschappen moet geschieden — hiermede gaat b.v. bij de eerste oefening, minstens eene week verloren; het kan in één dag. Evenzoo omtrent inneming van goederen, bij vertrek met groot verlof. Voorts, hoeveel tijd er voor eene compagnie's-inspectie mag worden beschikbaar gesteld. In hoeveel tijd een man een M.³ zand moet kunnen uitgraven, zijn uitrusting oppoetsen, zijn geweer uiteen nemen en ineen zetten, hoeveel letters men per minuut moet kunnen seinen en opteekenen, in hoeveel tijd het eten moet zijn rondgedeeld, hoe lang men noodig heeft, om zijn schoenen te tranen, enz. Het zelfde geldt voor de administratie.

In sommige gevallen is de tijdduur, die men benaderen moet, reeds te berekenen. Stel, aan eene afdeeling van honderd man op twee gelederen wordt gecommandeerd: „op twee pas verspreiden, looppas!” In hoeveel tijd moet de geheele linie liggen?

De sectie heeft eene frondbreedte van 50 man of 50 pas, zij moet eene frondbreedte krijgen van tweemaal honderd of tweehonderd pas. Nummer een en nummer vijftig van het achterste gelid hebben dus elk af te leggen 75 pas. Alle anderen minder; 75 pas is nog geen 60 Meter. Men moet 100 M. kunnen afleggen in 16 seconden, dus 60 M. in 10 seconden. In 10 seconden kan dus de geheele compagnie in tirailleurlinie liggen. Men ziet dit zelden.

Op de zelfde wijze kan men berekenen, in hoeveel tijd eene volledige marschbeveiliging gevormd kan worden, wanneer de hoofdtroep door marcheert en voortroep, spits, voelhórens, patrouilles en verbindingsrotten in den looppas hun afstand nemen en hunne bevelen krijgen, terwijl nu alles hálft houdt, om deze aan te hooren en te wachten, tot zij zijn uitgevoerd.

Zoo wordt, bijvoorbeeld, voor poetsen één uur gerekend. -Na twintig minuten is iedereen klaar; voor schoenentransen één uur,

het kan in een kwartier. Voor het graven van eene loopgraaf één morgen; één uur is dikwijls al te lang. Want niemand weet, hoeveel M³. van eene bepaalde grondsoort een man in een uur kan uitgraven, en nog minder, hoe dit ook gedaan te krijgen. Vele onderdeelen van den dienst kunnen aldus met nauwkeurige tijdstudiën tot op de helft of een derde van den tijd worden teruggebracht, m. a. w. er kan twee à driemaal meer worden gedaan. (In beknopten vorm zie men over de verrassende resultaten dezer tijdstudiën b.v. TAYLOR: Shop Management 1812, in het Duitsch vertaald naar den eersten druk van 1903 TAYLOR-WALICHS Betriebsleitung. Berlin, 1909.) *Zoo moet elke minuut worden benut, omdat met elken stap en met elk schot de troep beter voorbereid tegenover den vijand komt.*

Tevens kan op deze wijze voor de geheele infanterie in algemeene beginselen een trainingstelsel worden aangegeven, dat oefeningsduur en uithoudingsvermogen geleidelijk opvoert, zoodat het niet mogelijk is een vijand te ontmoeten met dubbele gevechtskracht.

Zou het b.v. niet mogelijk zijn, met marschen van 15 KM. aanvangende, deze per week met pl.m. 5 KM. uit te breiden, zoodat men na twee maanden er aflegt van pl.m. 50 KM.? Iets, wat op het geheele uithoudingsvermogen en de moreele overtuiging van, wat een stelselmatig werkplan vermag, zeker goeden invloed zou hebben.

Ook zou misschien bij het strafstelsel het element scholing veel meer op den voorgrond gebracht kunnen worden. Nu ligt er vaak eene demoraliseerende kracht in, die uit menig strafregister duidelijk wordt. Er blijkt zoo vaak eene verontrustende recidive uit. Kwartierarrest, kamerarrest, enz. werken versuffend en verslappend. Men geve als straf vooral verplichte oefeningen, geen nuttelooze, maar met zorg gekozene, juist die, waarin de delinquent het zwakst is. Die vindt hij vanzelf ook het onaangenaamst.

Met dergelijke middelen organiseere men het militaire leven, zooals men een industrieel bedrijf leidt, namelijk door scholing der werklieden tot „erstklassige Arbeiter“. Zij, die niet mede kunnen, worden vlot afgekeurd; die niet mede willen, worden overgeplaatst naar ééne sectie per bataljon, waarin men de achterlijken vereenigt. Daardoor ontlast men het verdere deel, en er zijn loyale middelen genoeg om te zorgen, dat daar niet naar verlangd wordt. Zoo wordt de gevechtswaarde der overige manschappen verhoogd, zelfs in de keursectiën buitengewoon, terwijl in oorlogstijd daarbij ook steeds geschikte elementen kunnen worden gevonden, om ontbrekend kader uit de compagnie zelf aan te vullen. En de gebeurtenissen van den vorigen zomer, toen men elk oogenblik in de kazerne het bevel tot mobilisatie verwachtte,

maken het woord oorlogstijd tot een niet langer romantisch begrip.

En juist, doordat men aan de moderne bedrijfswereld zijn organisatorische beginselen kan ontleenen, wordt eene veel verbreide meening ontzenuwd. Deze is: het leger weerspiegelt het volkskarakter; zoolang dit niet energieker is, kan ook het leger dit niet zijn.

Maar *buiten de kazerne is genoeg werkdrang, alleen het leger neemt dien niet in zich op, omdat het de organisatie mist, waardoor in de maatschappij de energie wordt opgewekt en levend gehouden.* En het is juist die organisatie, welke moet worden overgenomen. Maar dat kan alleen gebeuren, door te beginnen, niet door af te wachten.

Eene fabriek, die geen nieuwe arbeidsmethoden bestudeert en invoert, maar wacht, tot zij zich vanzelf binnen zijn muren weerspiegelen of ontwikkelen, gaat achteruit, en voor het leger geldt, onder andere omstandigheden, het zelfde.

Daarom is het noodzakelijk te streven naar eene zoo hoog mogelijke persoonlijke en gemeenschappelijke arbeidspraestatie — zonder overdrijving natuurlijk — van uit de moderne bedrijfswereld in het militaire leven in te voeren.

Is daar eenig bezwaar tegen? Behalve, dat er een onverzettelijke wil vereischt wordt, tegen allen weerstand, waarop te voren gerekend moet worden bij de consequente en geleidelijke doorvoering van een weldoordacht plan?

Wanneer men de geschiedenis van den strijd bij eene dergelijke doorvoering in groote bedrijven bestudeert, kan men zich van de tegenwerking eenig denkbeeld vormen, maar, waar mag men den tact en den moed van een strijder met meer recht verwachten, dan in het leger zelf?

Het is dikwijls eene leemte in algemeene beschouwingen, wanneer zij niet eindigen met een concreet plan, hoezeer ook voor wijziging vatbaar. Dit zou misschien het volgende kunnen zijn:

Men kiest een garnizoen, liefst niet grooter dan van één bataljon, zoo mogelijk voornamelijk uit miliciens bestaande, die aan stelselmatig werken gewoon zijn. Is dit bezwaarlijk, dan een willekeurig.

Daarheen wordt — wanneer die er niet reeds mocht zijn — een B^{ns}.-Ct. overgeplaatst met bijzonderen organisatorischen aanleg. Iemand, met eveneens zulke gaven wordt hem als buitengewoon adjudant toegevoegd.

Onder presidium van den adjudant, wordt eene kleine commissie gevormd, uit enkele militairen van den rang van sergeant-majoor en daar beneden. Zijn niet genoeg geschikte krachten hiertoe aanwezig, dan worden zij enkele maanden te voren reeds daarheen overgeplaatst. Want deze zijn als de „bazen in eene fa-

briek'', en kennen het „werkvolk'' het best. Men brengt hen tot het inzicht van hetgeen een arbeidsplan eigenlijk is, en bezoekt met hen eventueel enkele goed-georganiseerde bedrijven. In elk geval is het een hoofdvereischte, aan te vangen in de werkelijkheid en niet op een bureau.

Is deze commissie van de strekking van haar taak op de hoogte, dan gaat zij na, voor elk onderdeel van den dienst, in hoeverre het in korter tijd zou kunnen geschieden en eenvoudiger georganiseerd zou kunnen zijn. Daarbij overwegende, dat ook minuten waardevol zijn.

Enkele punten zijn reeds hiervoren genoemd: duur tusschen reveille en aantreden, tusschen aantreden en uitrusten, afgifte en inname van uitrusting, inspectie's, enz. Ook onderzoekte zij vragen als: wat vermoeit minder, bij het in het gelid vrij marcheeren, in de pas of uit de pas loopen? Waarmede wordt grooter snelheid bereikt? Wat zijn de voordeelen van den snellen pas van de Italiaansche bergsaglieri; in hoeveel tijd is hij aan te leeren? Kan een troep, die korten tijd moet rusten, niet den ransel aanhouden en bij het liggen onder het hoofd schuiven? Nu gaat met af- en omhangen een vijftal minuten verloren — en vele andere.

Natuurlijk moet de commissie, om de juistheid harer inzichten te beproeven, af en toe over de noodige manschappen kunnen beschikken.

Is zij aldus van de mogelijkheid van vele vereenvoudigingen overtuigd, dan gaat zij ertoe over van alle verrichtingen, die door de manschappen gezamenlijk worden uigevoerd, tot de kleinste toe, den juist-vereischten tijd te bepalen of te berekenen.

Te gelijker tijd worden individueele tijdsstudiën genomen, met goede soldaten, die pl.m. zeven maanden in dienst zijn. Men onderzoekt daarvan, hoeveel tijd zij voor elk werk noodig hebben. Voor b.v. het poetsen van leerwerk, voor het afgeven van een zeker aantal goed-gerichte schoten, voor het afleggen van respectievelijk 20, 30, 40 enz. KM., zonder te zeer vermoeid te zijn. *Kortom, na afloop van die proeven, weet men voor elk bevel en elken dienst, hoeveel tijd een eerste-klasse-soldaat voor de uitvoering ervan noodig heeft.* En men zal verwonderd staan over het groote verschil tusschen den tijd, die nu er voor beschikbaar gesteld wordt, en dien, waarin het dan zal blijken te kunnen worden gedaan. (De meer gedetailleerde tijdstudiën van TAYLOR e.a. zijn vooreerst nog niet mogelijk.)

Over de voorstellen der commissie wordt, nadat zij door proeven deugdelijk zijn gebleken, aan den B^{ns}.-Ct. rapport uitgebracht en daaraan toegevoegd eene tabel met tijdmaten, zoowel voor individueele, als voor gezamenlijke werkzaamheden of diensten.

Hieruit wordt, onder leiding van den B^{ns}.-Ct., opgesteld een

nauwkeurig omschreven werkstelsel voor de komende lichteing. Daarin vangt men aan met ruime tijdmaten voor elken dienst of bezigheid, maar deze worden stelselmatig per week verkort, zoodat men geleidelijk nadert tot de modeltijden. Hieraan gepaard, gaat eene eveneens progressieve, lichamelijke training, maar volkomen doordacht en voor een lang tijdsverloop vastgesteld. Ook begint men zoo spoedig mogelijk met eene sectie der eerste-klasse-soldaten te vormen. Tot definitieve overplaatsing in deze eerste of keursectie moet een groot deel der handelingen binnen den standaard-tijd verricht kunnen worden, zoowel door elk milicien afzonderlijk, als door de sectie in haar geheel. Dit geldt ook voor het slagen voor het korporaals-examen, enz.

Bij dit alles voert men dadelijk ook prikkels in: vrijen tijd, vrij van corvée, enkele sigaren, den knoop, en andere kleine gunsten.

Bij de opleiding van de lichteing, waarbij voor het eerst het werkstelsel wordt ingevoerd, wordt als kader de geheele commissie geplaatst, die daarmede haar eigen plannen moet verwezenlijken. Op grond van de ervaring, hierbij opgedaan, herziet zij steeds haar werkplan onder leiding van Ctes.-Ct. Is de lichteing afgericht, dan gaat het kader daarvan ten deele naar een ander bataljon over, met aanvulling van nieuwe elementen, die op deze wijze zich ook in het werkstelsel inwerken. En na eenigen tijd zal in het geheele garnizoen een krachtige, energieke geest heerschen.

De uitkomsten van de proeven kunnen dan dienstbaar worden gemaakt aan de geheele infanterie, misschien ook aan andere Wapens. De weerbaarheid der Nederlandsche natie is dan veel versterkt, het verblijf in de kazerne leert methodisch arbeiden, en is eene uitstekende scholing voor de moderne samenleving.

Twee moeilijkheden moeten echter worden overwogen.

Ten eerste moet men wel den algemeenen gang van de training bekend maken, maar niet de juiste records, waartoe zij moet naderen. Want bij het invoeren van een werkstelsel moet men vòòr alles, met vasten wil doorzetten, wat men gezegd heeft te willen bereiken, en daarom nooit zeggen, meer te willen bereiken, dan waarvan men overtuigd is, dat het ook inderdaad kan. Zoo iets verzwakt het prestige, wat vooral bij eene proef zoo noodig is. Bij volgende lichtingen is bekendheid natuurlijk wenschelijk.

Ten tweede, moeten bij alles, wat het geheele garnizoen betreft, ook de eventueel aanwezige oudere lichtingen in de training, voorzoover noodig, worden opgenomen. Want men kan nooit een stelsel alléén met één onderdeel aanvagen, dat sterk verbonden is met andere deelen, dus niet ééne compagnie van het bataljon. Dat is een organisatorische fout. Het is de reden, waarom vele voortreffelijke individuele pogingen van enkele officieren grootendeels moesten mislukken. Daarom moet met een afgesloten

niet-zoovers !!

geheel, een garnizoen in eens, worden aangevangen. De bijzonderheden kunnen dan achtereenvolgens per compagnie worden ingevoerd met nieuwe lichten.

En ook deze aanvang is alleen mogelijk op last van hoogerhand, eene lastgeving, die des te gemakkelijker zal wezen, waaraan B^{ns}.-Ct. zich ertoe aanbiedt.

Maar hoe ook, de invoering van een modern arbeidsplan is voor ons leger noodzakelijk. Te meer, daar *dit* eene productieve hervorming zou zijn, die niet veel meer geld kost, dan het aanschaffen van een klok op elke chambrée en op elk kazerneplein. Het bijna volkomen gemis hieraan is wel typeerend voor het tijdsbegrip in dienst.

Want, het is de moreele verplichting van den Staat, om zijn weerbaarheid met de beschikbare middelen zoo groot mogelijk te maken, het geld zoo productief mogelijk te besteden, en ook om van de burgers, die hij tot den krijgsdienst oproept, den werk-lust en het verantwoordelijkheidsgevoel zooveel mogelijk te vergrooten.

Het leger doorleeft een moeilijken overgangstijd en een waardeerend oordeel komt hun toe, die dezen leiden. De officieren en het kader doen, wat in hun macht is, maar zij moeten nog worden gesteund door een krachtig stelsel van organisatorische voorschriften voor het geheele Wapen, dat hen in staat stelt met hun toewijdingsvol werk het Nederlandsche leger tot een der best-geoeffende en toch kortst-dienende van Europa te maken. Want dat kan!

Eenige beschouwingen betreffende de samenstelling van een toekomstig luchtvaartrecht.

De hier te lande in den loop van 1912 ter hand genomen voorloopige regeling van het verkeer met vliegtuigen en luchtschepen, de z.g. Luchtvaartwet, geeft mij aanleiding, in dit Tijdschrift het vraagstuk der luchtvaart, en meer in het bijzonder, die voor militaire doeleinden, in verband met het internationale recht, aan eene beknopte bespreking te onderwerpen.

Allereerst zouden wij onze teleurstelling willen te kennen geven, over het feit, dat onze regeering zich heeft genoodzaakt gezien, om deze regeling met den naam van „voorloopige” aan te duiden. Dit toch, zal wel grootendeels verband houden met het feit, dat men nog steeds wachtende is, op de totstandkoming van eene internationale regeling. Wel is in 1910 eene conferentie op het gebied van het luchtrecht te Parijs gehouden, waar ook Nederland vertegenwoordigd was door de afgevaardigden Mr. CORT v. D. LINDEN, Mr. LAMAN DE VRIES en Kapitein v. D. STEUR, doch de resultaten laten tot nog toe op zich wachten. Hoewel men omtrent meerdere punten overeenstemming kon verkrijgen, omtrent andere, waaronder ook zeer belangrijke, kon men het nog niet eens worden, en zoo ging men uiteen, zonder bekrachtiging ook van datgene, wat na uitvoerige bespreking werd tot stand gebracht. Het ter conferentie behandelde wordt strikt geheim gehouden en daarom kan dienaangaande hier geene nadere bespreking volgen. Dat de tijd anders daar is, om over te gaan tot het maken van wettelijke bepalingen op luchtvaartgebied, ligt voor de hand. De laatste jaren hebben voor de luchtvaart zulke verrassende resultaten gebracht, de groote technische moeilijkheden zijn zoo glansrijk overwonnen, dat de mogelijkheid van een geregeld luchtverkeer vrijwel verzekerd is en ons bij een toekomstigen oorlog een veelvuldig gebruik van het luchtwapen te wachten staat. In dat verband hebben zich thans reeds de strategie en de tactiek, maar ook het internationale recht met dit vraagstuk bezig te houden.

Hoog noodig is het, dat voor het internationale recht de vele vraagstukken, die de luchtvaart op volkenrechtelijk gebied gaat opwerpen, onder de oogen worden gezien, en dat er getracht wordt, overeenstemming te verkrijgen omtrent de grondbeginselen, waarop het luchtrecht moet berusten.

Eene internationale overeenkomst omtrent die grondbeginselen, brengt het groote voordeel mede, dat daardoor conflicten zooveel mogelijk voorkomen worden. De drang van den tegenwoordigen

tijd naar rechtszekerheid pleit er ten zeerste voor, het luchtvaartrecht op eene vaste, gemeenschappelijke basis te doen bouwen. Om die te verkrijgen, dient allereerst de vraag opgelost te worden, in welke volkenrechtelijke verhouding het territoriale gebied van den Staat zich bevindt, ten opzichte van de lucht ruimte boven dat gebied.

Iedere Staat heeft een begrensde deel der aardoppervlakte in zijn bezit. Onderwerpt zich de soevereine Staat aan het internationale recht, dan volgt daaruit, dat ook zijn gebied die internationale rechten deelt. Ook een gedeelte der zee, dat aan het land grenst, is aan dat recht onderworpen. De strook, die, uit een militair oogpunt beschouwd, door den Staat beheerscht kan worden, behoort territoriaal en volkenrechtelijk tot den betrokken Staat. Het overige gedeelte der zee kan men, in volkenrechtelijken zin, internationaal noemen. Met deze onderscheiding rekening houdende, zal men ook de grondbeginselen voor het luchtvaartrecht moeten samenstellen. Hoofdpunt van bespreking op de conferentie van 1910 moest daarom noodzakelijk zijn, het begrip luchtsouvereiniteit. Had men alleen omtrent de vaststelling van dit begrip overeenstemming kunnen verkrijgen, dan zou men daarvoor alleen met groote voldoening op de verkregen resultaten hebben kunnen neerzien. Het voert buiten dit bestek, de meeningen der verschillende schrijvers op het gebied van internationaal recht, omtrent dit grondbeginsel, aan eene nadere bespreking te onderwerpen.

Alleen zij vermeld, dat men kent:

Voorstanders van het beginsel van lucht vrijheid, die deels ijveren voor lucht vrijheid zonder eenige beperking, deels zich verklaren voor lucht vrijheid, beperkt door enkele rechten van den grondstaat, zonder dat deze rechten aan eene bepaalde hoogte gebonden zijn, terwijl eene derde groep, verreweg de belangrijkste, de oplossing zoekt in de instelling van eene territoriale luchtzone. Daarnaast staan de voorstanders van het soevereiniteitsbeginsel, waarvan een deel zich nauw aansluit bij de laatstgenoemde groep; zij erkennen de soevereiniteit van den grondstaat over de luchtruimte daarboven slechts tot eene bepaalde hoogte; een ander deel erkent de luchtsouvereiniteit tot op onbepaalde hoogte, doch door een servituut van vrijen doortocht voor de luchtvaart beperkt, terwijl ten slotte eene laatste groep volle soevereiniteit voor den grondstaat eischt, zonder eenig servituut.

Dit laatste komt ons het meest gewenscht voor; het is eene oplossing, waarbij men op het zuiverste standpunt geplaatst wordt, die daarom de meest houdbare is en zeer goed bestaandbaar blijkt te zijn, zonder de ontwikkeling van het internationale luchtverkeer te schaden. Men stelle daarbij op den voorgrond, dat hier geen sprake is van toekenning van nieuwe rechten, maar dat

het eenvoudig eene erkenning is van reeds bestaande souvereiniteit. Het ligt zoo voor de hand, dat de Staat zijn gezag doet gelden, zoo hoog als zijne belangen reiken. Een mensch kan nu eenmaal niet in een vlak leven, hij heeft daarvoor de luchtruimte boven dat vlak noodig en alles, wat in de luchtruimte boven dat vlak, het doet er niet toe op welke hoogte, plaats heeft, oefent zijn invloed uit op dat vlak. Brengt zijn belang dat mede, dan moet dus de grondstaat zijn gezag kunnen doen gelden op wat daarboven hem gebeurt.

Nooit heeft dan ook een Staat gearzeld, om, waar zulks noodig bleek, een belang te regelen, dat zich voordeed in eene luchtlaag, die boven de grens van het gebouwde was gelegen. Waar nu tot op heden de Staten meer welwillend dan vijandig tegenover het internationale luchtverkeer stonden, daar leide men daaruit nog niet af, dat ze daardoor hunne onbetwistbare souvereiniteit, ten behoeve van de luchtvaart, hebben prijsgegeven. Het is alleen eene aanduiding, dat men het luchtverkeer niet bij de andere soorten van verkeer wil achterstellen. Heel goed mogelijk is het dus, dat conventies de souvereiniteit van den grondstaat beperken, maar dan geschiedt zulks ondanks het feit van zijn volle souvereiniteit over de luchtruimte, boven zijn grondgebied, dan bewilligt dat land zelf in eene uitzondering op zijn souverein recht. Behalve de algemeene veiligheid op den beganen grond, zijn ook spionage en andere vijandelijkheden, smokkelhandel, besmetting, politie, handel en wetenschap belangen, die, willen zij goed behartigd worden, eene uitgebreide heerschappij eischen van den grondstaat op de luchtruimte daarboven.

Wellicht brengt, zoo niet eerder, de derde Haagsche Vredesconferentie meer overeenstemming omtrent die hoofdbeginselen van het luchtvaartrecht, wanneer de commissie door het Institut de Droit International daarvoor benoemd, na rijpelijk onderzoek van het vraagstuk der luchtvaart, hare adviezen zal kenbaar maken, en eventueele voorstellen zal indienen.

Ook Nederland heeft, wat voor de hand ligt, in zijne luchtvaartwet het beginsel van souvereiniteit over de luchtruimte boven zijn grondgebied vastgelegd. Met uitzondering o.a. van het geval van staat van oorlog of staat van beleg, waarin onderstaande voorschriften niet gelden voor vliegtuigen en luchtschepen met eigen militaire bestuurders of vliegtuigen en luchtschepen, door niet-militairen bestuurd, maar gebezigd ten behoeve van 's Rijks dienst, bepaalt art. 4 onder meer: „Aanwijzing van vliegvelden geschiedt door Ons”. In art. 5 wordt daaraan toegevoegd, dat den bestuurder van een vliegtuig of luchtschip, niet in het bezit van een geldig bewijs, het recht is ontzegd, om het vliegtuig of luchtschip elders, dan op of boven de vliegbaan van een door de regeering aangewezen vliegveld te doen voortbewegen en aan

een wedstrijd of vertooning met vliegtuigen of luchtschepen deel te nemen. Art. 6 houdt het verbod in, om vliegtuigen of luchtschepen te doen voortbewegen op of boven, door den Minister in het belang der openbare veiligheid aan te wijzen terreinen, terwijl art. 8 ook een verbod oplegt tegen eene wijze van voortbewegen, die storing of in gevaar brengen der openbare orde of veiligheid ten gevolge zou kunnen hebben. Wij zien, al die bepalingen handhaven het begrip souvereiniteit en niet alleen tegenover den burger van den eigen Staat, maar ook tegenover den vliegenier of luchtschipper met vreemde nationaliteit. Spionage en andere vijandelijkheden in de nabijheid van vestingen, wil men zooveel mogelijk uitsluiten. Wij zeggen „zooveel mogelijk”, want zoolang een Staat nog niet over een dusdanig groot aantal luchtschepen kan beschikken, dat zij in staat is, eene luchtpolitie te organiseeren, is contrôle op laatstbedoelde vergripen alleen mogelijk bij eventueele landing. Het organiseeren van eene luchtpolitie zal niet alleen voor landen als Nederland, doch ook voor grootere Staten altijd zeer groote bezwaren blijven opleveren. De uitgebreidheid van het luchtgebied zal een voldoende politietoezicht in het geheele luchtgebied wel onbereikbaar maken. Zelfs de meest kapitaalkrachtige Staten zullen er zich dan ook wel toe moeten bepalen, om het toezicht alleen uit te oefenen in de, het dichtst bij de aarde gelegen luchtlagen, waar het verkeer ook het drukst zal zijn. De controle kan dan tevens voor een groot deel van af het land geschieden. Ook laatstbedoelde controle ondervindt echter eigenaardige moeilijkheden. Met het tegenwoordige geslacht is de trefkans, vooral tegen een vliegtuig niet groot, ook het ballongeschut eischt nog meerdere volmaaktheid en daarbij komt, dat het feitelijk niet aangaat, om maar direct op iederen overtreder te vuren. Wie geeft, bijvoorbeeld, zonder dat controle door eene luchtpolitie kan worden uitgeoefend, aan den waarnemer op den grond zekerheid, dat het verblijf van het luchtvaartuig boven een verboden kring niet plaats heeft door omstandigheden, van den wil van den bestuurder onafhankelijk? De mogelijkheid kan o.a. bestaan, dat luchtvaartuigen, die zich met groote snelheid voortbewegen, op een gegeven oogenblik niet juist weten, waar zij zich bevinden. Mist of andere omstandigheden kunnen heel goed oorzaak zijn, dat men geruimen tijd het onderliggende land niet kan herkennen, terwijl de instrumenten ter plaatsbepaling, in een luchtschip nog te gebruiken, op eene vliegmaschine zeer bezwaarlijk kunnen worden meegevoerd en benut. Al is de verschijning van een Zeppelin-luchtschip boven onze Stelling van Amsterdam dan ook ongetwijfeld een minder welkom bezoek, in de tegenwoordige omstandigheden zou het al heel moeilijk zijn, daartegen een maatregel van bestrijding toe te passen.

De tochten met vrije ballons, dikwijls met officieren bemand, meestal ondernomen tot het opleiden van toekomstige bestuurders van luchtvaartuigen, kunnen heel goed eene nevenbedoeling hebben. Te recht heeft men daartegen onlangs van Fransche zijde geprotesteerd, waar het gold, het stelselmatige zweven van Duitse militaire ballons boven Fransch grondgebied, maar de handeling der Russische grenswachten, die onmiddellijk tot beschieting overgingen, zoodra zij Duitsche ballons waarnamen, die de grenzen wilden overgaan, kan ons moeilijk tot voorbeeld dienen. Een land staat zeker bij hooge uitzondering open voor vreemde militaire troepenafdeelingen en zoo zal er ook wel geen enkele Staat bijzonder op gesteld zijn, om vreemde militaire luchtschepen boven zijn grondgebied te zien manoeuvreeren. Daartegenover toonen echter de redenen, die tot grootere vrijgevigheid, ten opzichte van oorlogsschepen, geleid hebben, dat men ook tegenover de luchtvloot niet altijd even streng zal behoeven te zijn, als tegenover de landtroepen.

Allereerst zal trouwens niet alleen de wijze van aanduiding der nationaliteit, maar ook die van identiteit bij internationale regeling moeten worden vastgesteld. Dan zal ook het asylrecht, evengoed als bij het zeerecht, bij het luchtrecht moeten gelden, al zal ook eenig onderscheid gemaakt moeten worden in de beoordeeling, of er nood aanwezig was. Aan de zeegrens is reeds nood aanwezig, wanneer landing noodzakelijk is, omdat er dan geen keus overblijft, waar te landen. Aan de landgrens zal de noodzakelijkheid van landen niet voldoende zijn, om het bestaan van nood aan te nemen, daar hier niet direct de noodzakelijkheid kan worden aangetoond, om zich in den verboden kring op te houden of te landen. Evenals er bovendien voor oorlogsschepen eene gastvrijheid bestaat, voor wat betreft, het toegang verlenen tot vreemd gebied, grootendeels gebaseerd op de behoefte van de scheepvaart, zoo zullen ook oorlogsluchtschepen met evenveel recht aanspraak kunnen maken op de welwillendheid der mogendheden, als zij over zee komen. Bij nadering der landgrenzen zal daarentegen het beginsel van uitsluiting meer op den voorgrond moeten treden. Hoe ver zich n.l. de gastvrijheid ook moge uitstrekken, het beginsel van souvereiniteit blijve echter steeds gehandhaafd en niet alleen voor vreedstijd, maar ook voor oorlogstijd. Het moderne oorlogsrecht laat oorlogsdaden alleen toe in het gebied der oorlogvoerenden en op de open zee. Wordt de luchtvloot als oorlogsmacht toegelaten, dan zal ook zij zich aan dit beginsel hebben te houden en alleen tot oorlogsdaden mogen overgaan in het luchtgebied der oorlogvoerenden en in de vrije luchtruimte boven de zee. Nooit zal dus het luchtgebied van neutrale Staten door oorlogvoerenden gebruikt mogen worden, tot het verrichten of voorbereiden van oorlogs-

daden. Dit laatste beginsel is vrijwel onaangevochten. Hoe verdeeld de meeningen ook zijn mogen, omtrent het begrip van luchtvaartvrijheid, de grootste voorstanders van het vrijheidsbeginsel zien hierin toch zulk een groot gevaar voor den neutralen staat, dat zij de neutraliteit van den grondstaat tot op onbepaalde hoogte erkennen.

Voor een Staat als Nederland, die, wie weet, hoe spoedig, voor het feit gesteld zal worden, om zijne neutraliteit te handhaven, is dat eene belangrijke quaestie. Geen volstreekte neutraliteit is denkbaar, waarbij een eventueele schender niet met kracht van wapenen gekeerd zou kunnen worden. Ook op luchtvaartgebied zal Nederland daarom bij een toekomstigen oorlog tusschen nabuurstaten gereed moeten zijn, om door daadwerkelijke bescherming zijne neutraliteit te handhaven.

Ten eerste valt het daarom te waardeeren, dat de Nederlandsche regering, die in Maart 1910 eene commissie benoemde, tot onderzoek van den toestand der militaire luchtvaart en tot het doen van voorstellen in verband daarmee (welke commissie in April 1912 haar rapport uitbracht), thans overgegaan is tot het doen van eene credietaanvraag, daarmee ook tegenover het buitenland blijk gevende, dat het ons ernst is met de organisatie eener militaire luchtvaart, voor zoover de draagkracht onzer financiën dat zal toelaten.

Het ligt voor de hand, dat de regels, die het volkenrecht ter uitwerking van het neutraliteitsbeginsel stelt, en die de rechten en verplichtingen van oorlogvoerenden en neutralen ten opzichte van het neutrale gebied vaststellen, niet zonder nader onderzoek toepasselijk kunnen worden verklaard, ten aanzien van het luchtgebied. Het neutraliteitsrecht is n.l. verschillend naar gelang het een eze- of een landoorlog betreft.

De luchtvloot nu zal, voorloopig althans, hoofdzakelijk optreden als hulp van land- of zeemacht en als zoodanig zal de luchtmacht zich dus aan de landregels hebben te houden, waar zij in voeling komt met de landmacht, terwijl de voorschriften van den zeeoorlog voor haar zullen gelden, wanneer zij aan de krijgsverrichtingen ter zee deelneemt.

Toch is ook de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de luchtvloot als zelfstandige macht zal optreden, of wel, dat zij steun zal bieden aan zee- en landmacht te gelijk. Daarom is het noodig, dat ook afzonderlijke voorschriften gemaakt worden, die rekening houden met de omstandigheid, dat zij zich te gelijk boven het land en de zee kan bewegen.

Zoo zal men b.v. rekening moeten houden met de afwijkingen, die voor den zeeoorlog gelden en die hierin bestaan, dat niet als schending der neutraliteit wordt aangemerkt, het varen door neutrale wateren, het aandoen van neutrale havens en het aldaar

doen uitvoeren van de hoogst noodige herstellingen en het innemen van nieuwen voorraad, m. a. w. het gebruik maken van het boven reeds genoemde recht van asyl.

Hiervoor hebben wij als onze meening aangegeven, dat doortocht door de lucht boven het neutrale land aan het zelfde strenge verbod onderworpen moet zijn, als de doortocht door het neutrale land zelf; beide hangen daarvoor te nauw samen, om nog eenig onderscheid toe te laten. Tegen deze meening kan worden aangevoerd, dat deze wijze van handelen toch niet uitvoerbaar is en dat de praktijk van den oorlog dan ook wel ter dege anders zal leeren. FAUCHILLE o. a. voert aan, dat het recht op doortocht door de lucht boven het neutrale land eene gebiedende noodzakelijkheid is, voor het geval de beide oorlogvoerenden elkanders luchtsfeer anders niet zouden kunnen bereiken en de deelneming van de luchtvloot aan den oorlog daardoor feitelijk onmogelijk zou worden.

Hunne bedoeling is dus: schrijf geene regels voor, die toch niet uitvoerbaar blijken. Ongetwijfeld schuilt hierin zeer veel waarheid. Toch durven wij beweren, dat het van een neutraal standpunt beschouwd, en dat is hier grootendeels ons belang, niet aanbevelenswaardig is, om voor deze meening propaganda te maken, immers de consequentie zou er dan toe moeten leiden, om precies het zelfde te bepleiten, in zake den landoorlog, d. w. z. het betreden van den neutralen bodem door een leger als gerechtvaardigd te doen beschouwen. Het gaat toch niet aan, om als neutrale, van huis uit, maar alles toe te staan en als rechtsregel van het oorlogsrecht te laten voorschrijven, hetgeen de oorlogvoerenden believe uit te voeren? Het leidende grondbeginsel van het moderne neutraliteitsrecht zou aldoende in de kern worden aangetast. De luchtruimte boven het grondgebied deelt nu cenmaal ten volle in de neutraliteit daarvan en bijgevolg zal die luchtruimte ook in een toestand van voortdurende neutraliteit moeten verkeer en wel, tot op onbepaalde hoogte.

De luchtruimte boven de open zee en boven onbewoonde streken leent zich, behoudens eenige voorzichtigheid door zeevarenden, zonder nadeel aan derden toe te brengen, heel goed voor een luchtoorlog. Speelt zich daarentegen zulk een luchtslag boven het bewoonde land af, dan is niets meer veilig en wordt er heel wat meer gezondigd tegen de beginselen van het oorlogsrecht, dan door het ter 2^e Haagsche Vredesconferentie zoo gelaakte werpen van projectielen uit ballons, hetgeen alleen verboden werd, omdat het schieten of werpen uit ballons met zoo weinig trefzekerheid gepaard gaat. Generaal ROHNE schreef dienaangaande nog kort geleden, naar aanleiding van het beweerde succesvolle werpen uit Italiaansche luchtvaartuigen in Tripolitanië: „de werkzame artillerie der lucht zal nog wel heel lang op zich laten wachten”.

Bij een luchtslag blijkt het geheel en al aan het toeval overgelaten, wat op de aarde getroffen zal worden. Boven bewoond land gevoerd, zal zulk een strijd daar stellig dood en verderf aanbrengen, zullen dus ook zij benadeeld en zelf getroffen worden, die in geen enkel opzicht aan den strijd deelnemen, zullen ook die goederen en instellingen aan vernielingen bloot staan, die wellicht zelfs de minder beschaafde oorlogvoerende zou sparen. Omstandigheden, die er stellig voor pleiten, om den luchtoorlog boven bewoond land te verbieden. Daar staat echter tegenover, dat men den oorlogvoerende aan banden legt, want hij wordt niet meer vrij gelaten in het gebruik zijner oorlogsmiddelen; de belangrijkste dienst, dien de luchtvloot kan bewijzen in samenwerking met de landmacht, n. l. het vernietigen van versterkingen, legerplaatsen, stapelplaatsen, enz. en het verrichten van verkenningen tegenover den vijand, wordt dan verboden. Het is niet aan te nemen, dat Staten met eene luchtvloot van eenige betekenis, zich aldoende zullen laten binden, want de luchtvloot zou daardoor een groot deel van hare belangrijkheid verliezen. Daarmede zou b. v. ook niet in overeenstemming zijn de meening van den Engelschen Admiraal Sir PERCY SCOTT, dat Engeland, hoe eer hoe beter, moest beginnen met de vorming van eene luchtvloot, die, evenals zijne zeevloot aan den two-power standaard zou voldoen, en het streven der Aerial League of the British Empire, om aan Engeland de zelfde suprematie in de lucht te verzekeren, als het nu op zee geniet. Teekenend is ook het feit, dat reeds in 1907 meerdere groote mogendheden geweigerd hebben, de straks genoemde declaratie, inhoudende het verbod tot het werpen van projectielen en ontplofbare stoffen uit ballons of op dergelijke wijze, te bekrachtigen.

Er zal daarom een luchtoorlogsrecht opgebouwd moeten worden, waarbij rekening gehouden wordt met de meening der realisten, die een oorlogsrecht wenschen, waarbij vooral met de practijk rekening wordt gehouden en wier opvatting belichaamd is in hetgeen VON HARTMANN dienaangaande zegt in zijne „Kritische Versuche“: „In den oorlog treedt het realistische leven op den „voorgond; de moeielijkste vraagstukken moeten plotseling op„gelost worden, zonder dat naar regelen der doctrine gevraagd kan worden. De volksaard, het geweten en de discipline alleen „zijn de krachten, waardoor de humaniteit in den oorlog eene „plaats kan krijgen“. En dan verder: „Niet door de wetenschap, „maar in het leger zelf, zijn de mildere zeden ontstaan, zonder „dat dus vóór dien daaromtrent iets was voorgeschreven“. Strategisch, tactisch en technisch zal daarom de oorlogvoerende Staat zijn nieuw wapen wel gebruiken, zooals hij dat tot de bereiking van zijn doel geschikt zal oordeelen, daarbij echter wel rekening houdende met de zedelijke verplichtingen, die een beschaafd volken-

recht oplegt bij elk wapengebruik. Er zal ongetwijfeld nog heel was gevlogen moeten worden, voor men vast omljnde regels van luchtvaartrecht zal kunnen codificeeren, die aan de practijk ontleend zijn.

Toch heeft het zijn zeer goede zijde, ja, is het, zooals wij in het begin hebben trachten aan te toonen, zelfs noodzakelijk, dat men ter internationale conferentie begonnen is met de samenstelling van een ontwerp van wet. De belangrijkste onderwerpen, waaromtrent men ter conferentie onderhandeld heeft, zijn zeer waarschijnlijk: de contrabande, het buitrecht, de nationaliteit der goederen en de blokkade. Het instituut der contrabande, het laatst geregeld ter Londensche Conferentie, geeft aan den oorlogvoerende het recht om den neutralen Staat bij zijn zeehandel te controleeren, voor zoover betreft de levering aan de tegenpartij van die soort waren, die zij bij hare oorlogvoering kan gebruiken. Omtrent die instelling schreef Staatsraad Mr. ASSER in zijn „Terugblik op de 2^e Haagsche Conferentie”, in aansluiting met een al of niet behoud van het buitrecht: „Zoo was het van den „aanvang af volkomen duidelijk, dat Engeland het buitrecht in „den zeeoorlog niet zou willen prijs-geven. De groote meerderheid „der Britsche staatslieden meent nog steeds, dat dit eene groote „politieke fout zoude zijn, omdat het nemen van koopvaardij- „schepen en hunne ladingen, vaak een der meest afdoende mid- „delen is gebleken, waardoor de machtige Engelsche oorlogsvloot „den tegenstander afbreuk doet.

„Ofschoon nu omtrent deze gezindheid van de Engelsche regeering, weinig twijfel konde bestaan, bleef men toch van de andere „zijde maar redevoeringen houden en subsidiaire voorstellen doen, „waarover dagen en weken lang beraadslaagd werd, om eindelijk „tegenover het belangstellend publiek de onmogelijkheid te doen „blijken, iets te bereiken in deze richting.

„Tegenover Englands hardnekkigen tegenstand in dit opzicht, „moest het aanvankelijk verbazing wekken, dat door dien Staat „de afschaffing van het begrip „oorlogscontrabande” werd voor- „gesteld. Bij eenig nadenken begrijpt men, hoe Engeland, dat „voor het geval, dat het zelf oorlogvoerende partij was, zich het „recht wilde voorbehouden, koopvaardij-schepen en ladingen der „tegenpartij buit te maken, tevens voor het geval, dat het onzijdig „was, aan zijnen handel volkomen vrijheid van leverantie aan een „der oorlogvoerenden, ook van hetgeen thans contrabande heet, „wilde verzekeren.

„Dat intusschen de meeste andere groote mogendheden tot „een zoo radicalen maatregel als de afschaffing der oorlogs- „contrabande, zonder dat daarover vooraf eenige onderhandeling „was gevoerd, niet zouden meewerken, hadden de Britsche gedele- „geerden terstond moeten inzien.”

De Londensche Conferentie van 1908/09 heeft de contrabande dan ook gehandhaafd; alleen werden lijsten opgemaakt, vermeldende respectievelijk de waren, die men als absolute, als relatieve en als niet-contrabande zou aanmerken.

Hoe nu te handelen bij het luchtvaartrecht? Ons dunkt gelijkstelling met het thans bepaalde voor den zeehandel. Ongelijkheid zou eene gemakkelijke ontduiking van het contrabanderecht op zee ten gevolge hebben, en bij gevolg deze bepalingen grootendeels waardeloos maken, terwijl het practische voordeel, controleering van het recht der neutralen, om met den vijand handel te drijven, even goed voor den luchthandel bestaat.

Voor wat het buitrecht aangaat, hebben wij hierboven in de aanhaling uit den „Terugblik” van Mr. ASSER al gezien, dat van afschaffing van dit recht ter 2^e Haagsche Vredesconferentie geen sprake was, hoe o.a. daarvoor ook door den Nederlandschen afgevaardigde, Mr. DE BEAUFORT, gepleit werd. Ook ter Londensche Conferentie bleef men den oorlogvoerende het recht toekennen, om in den oorlog ter zee, beslag te leggen op den eigendom van den particulieren inwoner van het vijandelijke land, terwijl men in den oorlog te land het beginsel van eerbiediging van dien eigendom huldigt.

Hoe zal in deze gehandeld moeten worden, ten opzichte van de luchtvaart? De motieven, door de voorstanders van het buitrecht ter zee ontwikkeld, zijn de navolgende:

1°. De handelsvloot is de aangewezen reserve voor de oorlogsvloot.

2°. De oorlogvoerende partij heeft geen ander middel, om den vijand in zijne economische belangen te schaden.

3°. De in-bezit-name treedt noodzakelijk in de plaats van de requisitie te land.

4°. Het buitrecht werkt afdoende en is toch geen barbaarsch oorlogsmiddel.

5°. Toepassing kan middel zijn, om den oorlog te voorkomen of spoediger te doen eindigen.

Hoewel niet onwaar misschien, argumenteeren beide laatste motieven toch niet voldoende, om daarom alleen het buitrecht bij den luchtoorlog in te voeren; deden zij dat wel, dan was er voldoende aanleiding om het buitrecht ook bij den landoorlog in te voeren.

Als men ter zee het buitrecht toepast, dan neemt men van den tegenstander alles, en als men te land requireert, dan beperkt men zich, tot wat het leger noodig heeft. Ook in deze kan dus geen parallel getrokken worden, want al houden wij rekening met de meening van velen, die boven alles wenschen, dat de oorlog „rückhaltlos” gevoerd zal worden, met andere woorden, dat de vijand benadeeld moet worden op alle plaatsen, waar hij

kwetsbaar is, in noodelooze vernieling van eigendommen kan op den duur ook die richting geen heil zien, omdat de oorlogsnoodzaak niet zoover reikt. Punt 3 heeft daarom wel recht van bestaan, maar toch met zekere restrictie. Omdat de luchtvloot boven de zee niet in staat is, om zich op andere wijze dan door in-bezit-neming, het noodige te verschaffen, zouden wij in dat geval ook voor haar het buitrecht gehandhaafd willen zien, maar bevindt zij zich boven het land, dan zal haar dat recht met evenveel grond ontzegd kunnen worden, als aan het landleger.

Bevindt de luchtvloot zich boven de zee, dan kan zij den vijand in zijne economische belangen moeilijk anders schaden, dan door in-bezit-name der particuliere eigendommen. Boven het land is dat echter volstrekt niet noodig, daar kan zij 's vijands handel zeer goed op andere wijze fnuiken en daarom kan men in dit laatste geval, het onder punt 2 vermelde niet aanvoeren, om voor den luchtoorlog het buitrecht toe te passen.

Tusschen een particulier en een oorlogsluchtschip is, tot op heden, echter weinig verschil en daarom is het in punt 1 vermelde wel eene reden, om door de luchtvloot het buitrecht te doen toepassen. Dat men ook stellig van plan is, om de particuliere luchtvloot in oorlogstijd hare diensten te doen bewijzen in het belang van 's lands verdediging, blijkt o. a. uit de toezegging, die de Nederlandsche Luchtvaartvereeniging deed aan de Nederlandsche regeering tot beschikbaarstelling van haar materieel in geval van mobilisatie.

Zoolang er dus een buitrecht voor den zeehandel bestaat, zal er dus ook wel een zelfde recht voor den luchthandel moeten erkend worden, en omdat het zeer moeilijk is om te bepalen, dat eene vervolging tot in-bezit-name boven de zee aangevangen, zou moeten eindigen, zoodra men boven het land komt, zouden wij daaraan nog willen toevoegen, dat het buitrecht overal mag worden uitgeoefend, ondanks het feit, dat de noodzakelijkheid boven het land niet onmiddellijk aanwezig is. Omdat vervolging boven het land vooral, in de lagere luchtlagen veel gevaarlijker is, zal daar die in-bezit-name trouwens vanzelf wel beperkt blijven. Daarbij komt nog, dat de luchthandel van den vijand alleen maar benadeeld mag worden, boven het gedeelte land, dat tot het oorlogstooneel behoort.

Is ook voor de luchtvloot een buitrecht toelaatbaar, dan geldt verder de vraag, hoe nu zal worden uitgemaakt, of de goederen en luchtschepen, die men ontmoet, den vijand toebehooren. Hoewel men volgens de aantekeningen van het ter Londensche zee-rechtconferentie behandelde, in deze nog geene beslissing had kunnen nemen, is deze quaestie, zij het dan misschien onbewust, toch beslist geworden. Art. 58 vermeldt n.l., dat het vijandelijke of neutrale karakter van het goed bepaald wordt, door

het vijandelijke of neutrale karakter van den eigenaar. Deze bepaling is echter onvolledig, want zij geeft geen oplossing voor personen zonder of met dubbele nationaliteit en voor naamlooze vennootschappen.

Moet die aangelegenheid in het luchtvaart-bedrijf definitief worden geregeld, dan zal men daarom beter doen, alsdan de meer gelukkige redactie van het Comité d'Examen over te nemen, die luidde: „nationaliteit, aangevuld met domicilie voor personen zonder of met dubbele nationaliteit en voor naamlooze vennootschappen en vennootschappen op aandeelen”.

Art. 3 van het in de bijlage opgenomen ontwerp van luchtrecht, samengesteld door het comité juridique international de l'aviation, is in laatstbedoelden geest geredigeerd, zij het dan ook iets minder volledig.

Zeeblokkade is een dwangmiddel in vreedetijd om den oorlog te voorkomen, of eene oorlogshandeling, die ten doel heeft, den vijand af te sluiten en dus zijn handel met de neutralen stop te zetten. Behalve ter 2^e Haagsche Vredesconferentie, heeft men dit recht ook op de Londensche zeerechtconferentie nader geregeld. Hoe ook in deze te handelen, waar het den luchtoorlog geldt?

Bij het vaststellen der hoofdvoorwaarde, noodig om eene blokkade weffig te doen zijn, eischt de Londensche declaratie, de aanwezigheid van „une force suffisante”, eene uitdrukking, die voldoende ruimte toelaat, om daaronder ook de luchtvloot te betrekken. Bij eene toekomstige internationale regeling zal die uitbreiding dan ook stellig vastgelegd worden, omdat de zeevloot die blokkeert, machtigen steun krijgt, wanneer eene luchtvloot haar daarbij te hulp komt. Behalve als blokkademiddel kan het luchtvaartuig echter ook uitstekende diensten bewijzen, als blokkadebreker. Komt de luchtvaart eenmaal tot dusdanige ontwikkeling, dat zij van groot belang wordt voor den overzeeschen handel, dan lijdt het geen twijfel, of eene zeeblokkade zal in de toekomst haar doel missen, als de luchtvaartuigen volle vrijheid behouden, de blokkade te passeeren en de geblokkeerde plaats aan te doen en te verlaten. Dat verbod zal dus wel stellig uitgevaardigd worden en dan in dezen meer uitgebreiden zin, dat nadering niet alleen van de land-, maar ook van de zeezijde verboden is.

Hiermede zijn dan zeer oppervlakkig de hoofdpunten van een toekomstig luchtvaartrecht besproken. Wanneer eenmaal de bepalingen, in 1910 ter conferentie vastgesteld, op eene toekomstige bijeenkomst van internationale afgevaardigden, zullen zijn bekrachtigd, dan zal ook daaruit blijken, dat er nog veel te regelen overblijft, om de zeer eenvoudige reden, dat hoe ver men ook reeds op luchtvaartgebied is gevorderd, de uitvinding natuurlijk

toch nog te veel in hare geboorte is, om reeds detailregels vast te stellen

De taak der conferentie van 1910 was geen eenvoudige en die der toekomstige zal dat evenmin zijn. Veel en velerlei blijft er op volkenrechterlijk gebied nog te regelen en zooveel te meer nog, waar het hier geheel nieuwe toestanden geldt. Intusschen zijn reeds door onderscheidene landen voorloopige bepalingen uitgevaardigd; de reeks van artikelen in Juli 1911 opgesteld en aangenomen door het comité juridique international de l'aviation heeft daarbij blijkbaar meerdere regeeringen tot leiddraad gediend. Dit comité heeft als officieel orgaan de Revue juridique Internationale de la Locomotion Aérienne, en heeft als afgebakend doel: het daarstellen van een wetboek van luchtrecht, een code voor de lucht op elk gebied van het recht, publiek-, privaat-, straf- en administratief recht. Het eerste congres, door den Franschen oud-minister MILLERAND te Parijs geopend, nam eene reeks van onderwerpen aan, in zeventien artikelen belichaamd, en die, zooals uit de bijlage blijkt, betrekking hebben op: de algemeene opvatting, omtrent het verkeer in de lucht, de nationaliteit en de wijze van registreeren der luchtvaartuigen, over de landing, het werpen van voorwerpen uit vliegtuigen of ballons en het onbeheerd aantreffen van verongelukte vliegtuigen, luchtschepen of ballons. Wij onthouden ons van eene bespreking dezer artikelen, het ligt echter voor de hand, dat wij de redactie van art. 1 gaarne anders gesteld hadden gezien, waarbij het begrip „luchtsovereiniteit” meer op den voorgrond ware geplaatst.

En zoo ligt dan op het gebied der internationale luchtvaart en de regeling daarvan nog een groot arbeidsveld braak. Het ontbreekt in Nederland zeker niet aan ter zake kundigen, die hun gezaghebbende stem kunnen en zullen doen gelden, waar het die regeling betreft; moge dan ons land ook niet achterblijven, waar het de organisatie zelf betreft. Financieele bezwaren, die ons terughouden, om mede te doen aan een Dreadnought-politiek zijn hier niet aanwezig; ook Nederland kan zich, waar het eene luchtvloot geldt, voldoende wapenen en het is daarbij tevens een geruststellend denkbeeld, dat eene kleine luchtvloot veel gevaarlijker is dan eene kleine land- of zeemacht.

Kampen, 1912.

M. WALTHER.

Eerste-Luitenant der Infanterie.

BIJLAGE.

Samenstel van artikelen, aangenomen door het Internationaal Juridisch Comité voor Luchtvaart.

Art. 1. Het verkeer in de lucht is vrij, behoudens de rechten van elken Staat, om zekere vast te stellen maatregelen te nemen,

met het oog op hun eigen veiligheid en die van personen en van de goederen hunner bewoners.

Art. 2. Elk luchtvaartuig moet eene nationaliteit hebben, en slechts ééne.

Art. 3. Het luchtvaartuig heeft de nationaliteit van den eigenaar. Indien het luchtvaartuig aan eene maatschappij behoort, zal de nationaliteit vastgesteld worden door die van den zetel van de maatschappij.

Art. 4. Elk luchtvaartuig moet een onderscheidingsteeken voeren, dat zijne nationaliteit aangeeft.

Art. 5. Elk luchtvaartuig moet een beschrijvend document met zich voeren, waarop alle aanwijzingen moeten voorkomen, noodig om zijne individualiteit te bepalen.

Art. 6. Elke eigenaar van een luchtvaartuig moet, alvorens het buiten de particuliere vliegekampen in het verkeer te brengen, van de openbare macht de inschrijving van het luchtvaartuig verkregen hebben op een inschrijvingsregister, aan te houden door de bevoegde overheid.

Elke Staat zal op zijn gebied regelen vaststellen, voor het inschrijven van luchtvaartuigen.

Art. 7. Elk luchtvaartuig moet een onderscheidingsteeken voeren, dat de plaats van zijne inschrijving aangeeft.

Art. 8. De inschrijvingslijsten zullen openbaar gemaakt worden.

Art. 9. De luchtvaartuigen mogen landen op niet omsloten terreinen.

Art. 10. Het is hun verboden, behalve in geval van overmacht, te landen:

a. op verdedigingswerken en in den omtrek daarvan, binnen de grens, door de militaire overheid vast te stellen;

b. binnen bebouwde kommen.

Art. 11. Elke nederdaling verplicht tot herstel van veroorzaakte schade. Echter, indien er schuld van het slachtoffer is, kan de veroorzaker van de schade, naar verhouding van deschuld van het slachtoffer, ontlast worden van het geheele of van een gedeelte van het op hem rustende schadeherstel.

Art. 12. Het werpen bestaat uit elk gewild uitwerpen van voorwerpen, harde lichamen of stoffen van elken aard.

Art. 13. Behalve in geval van dreigend gevaar, is het werpen van alles, wat aan personen of goederen schade kan toebrengen, verboden.

Art. 14. In elk geval geeft de veroorzaakte schade grond tot vergoeding.

Art. 15. Degene, die een ontredderd of in den steek gelaten luchtvaartuig vindt, moet hiervan aangifte doen bij de bevoegde overheid.

Art. 16. De bevoegde overheid, naar behooren ingelicht, zal

onmiddellijk de noodige maatregelen nemen, om te zorgen voor het bewaren van het wrak en het ontdekken van den eigenaar.

Art. 17. De eigenaar van het wrak kan het opeischen bij de overheid, die het in bewaring heeft, binnen den termijn van een jaar, tegen betaling van de bewaringskosten. Hij zal bovendien aan den vinder eene ontdekkingspremie moeten betalen tot een bedrag van 10 pct. van de waarde van het wrak, op den dag der teruggave, na aftrek der kosten.

SEINEN.

Onze tijd staat in het teeken van het seinen. Alles seint, de jongens op school seinen elkander de uitkomst van hun sommen, en de leeraar staat versteld, dat zijne achterlijke rekenaars ook de goede uitkomst kregen.

Zooals het met elke nieuwigheid gaat, is er ook op het seingebied overdrijving; zoozeer, dat de infanterist, in plaats van het teeken „voorwaarts” te geven, *v. v. v. seint*; dat de sectiecommandant in de tirailleurlinie, in plaats van op de tirailleurfluit te blazen, het vuur doet staken op het *sein o.o.o.* Zoo ziet men seinen met meter-lange vlaggen, liefst op hooge punten, op de zelfde deelen van het (vredes-) gevechtveld, waar bereden officieren moeten afstijgen en te voet gaan, terwijl bereden ordonnansen te gelijker tijd heen en weer rennen, onverschillig en ongevoelig voor infanterie-, artillerie- of mitrailleurvuur.

Een en ander heeft mij ertoe gebracht aan mijn B.C^t. te vragen onderstaand voorstel aan de C.Cⁿ. ter inzage te geven; bij de laatstelijk gehouden bataljons- en regimentsoefeningen hebben wij met succes een en ander toegepast. Hopende, dat wellicht anderen met mij overeenstemmen, dan wel mij het minder juiste ervan willen doen kennen, bied ik het onderstaande aan de lezers van „De Militaire Spectator” ter overweging aan.

Seinen en gebruik van teekens bij de infanterie van het veldleger op het gevechtveld, en bij uitzondering bij den veiligheidsdienst.

Deze seinen (de verkorte) en teekens door elk militair te kennen. (Het zijn slechts 11 letters.)

I. Men seine alleen, als overbrenging door ordonnans niet mogelijk, althans bezwaarlijk is (b. v. op het gevechtveld), en indien het bericht, bevel zoo kort is, dat door seinen de overbrenging aanmerkelijk bespoedigd wordt.

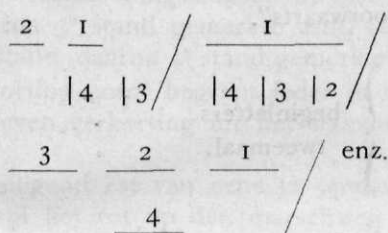
II. Men seine met vaste standen (vlaggen zijn veel te zichtbaar en het duurt te lang), in knielende houding, op niet grooteren afstand, dan hoogstens 1000 M. Voor grootere afstanden en in andere gevallen dan in I genoemd, voorziet bij het veldleger geniepersoneel en materieel. (Zie N°s. 35 en 36 der Algemeene Boekenlijst 1912.)

III. Men gebruike het stelsel VREEDÉ, met uitzondering, dat bij den

eersten stand der arm, deze gebogen wordt, totdat de hand het hoofddekseel raakt, ter scherpere onderscheiding van den 2^en stand (zie ook punt 31, 3e alineä O. V. O. S.); cijfers seine men alleen, als het aantal te seinen cijfers groot is; getallen, die op het gevechtveld voorkomen, seint men bijna steeds even snel in letters.

IV. Wil het seinen tot nuttig effect hebben, dat het de bevelvoering bespoedigt, dan is het een onverbiddelijke eisch, dat de S.Cⁿ. steeds in verbinding blijven met den C.Ct. en de laatste steeds met den B.Ct. Het benoemingssein voor de Sⁿ. is steeds 1, 2, 3, 4 (resp. 1, 2, 3 en 4^e stand van de gemerkte arm); hoe ook opgesteld, sectie 1 is altijd de rechtersvoorste.

Voorbeelden:

De Compⁿ. behouden steeds hun organiek nummer; dit is mij in de practijk gebleken beter te zijn, ter voorkoming van verwarring; door de groote uitgestrektheid, die het opgeloste bataljon beslaat, is vergissing eerder mogelijk, dan het geval is voor de Sⁿ. in de compagnie.

Bevinden zich eenige seiner bij elkaar, b. v. de vier seiner van de Compⁿ. bij den B.Ct., en moet er geseind worden, dan loopt de betrokken seiner snel een pas of 20 in de richting van zijn compagnie, knielt daar en geeft het benoemingssein; hij, wien dit betreft, geeft het benoemingssein dadelijk terug, als bewijs, dat er opgelet wordt; daarna wordt het uitvoeringssein gegeven, hetgeen letter voor letter herhaald wordt, terwijl *onmiddellijk* door den ontvanger wordt afgezwaaid (sluitsein), als hij het woord begrijpt.

TEEKENS EN VERKORTE SEINEN.

De vijand wordt gezien	}	Teekens uit den Velddienst.
Voorwaarts		
Rechtsomkeert		
Halt		
Links- (rechts) uit de flank		
Schuinsrechts (links)		
Verzamelen		

Looppas — een arm rollen, als bij de bereden Wapens voor sneller tempo.

- Vuurstaken — Tirailleurfluit R I. 1.
 Vuren — Eenige aanslagen doen (vrij algemeen reeds in gebruik).
 Vizierstelling — Aantal vingers op steken, aangevende de honderdtallen (moet een vizier boven 1000 M. bevolen worden, dan zal het krijgsumoer nog wel niet zoo hevig zijn, dat commandeeren uitgesloten is).
 Verspreiden — Armen kruisen op de borst, daarna uitslaan zijwaarts, voorafgegaan door vingeraanwijzing van de tusschenruimte (aantal passen).
 Voorw. verspr. — Als verspreiden, gevolgd door teeken „Voorwaarts”.

Steeds voorafgegaan door het attentieteesin op de tirailleurfluit. (R. I. 1.)

- a a — artillerie
 c c — cavalerie
 i i — infanterie
 m m — mitrailleurs
 w w — wielrijders
- } beginletters
 } tweemaal.

v a — vijand(lijke).

a a a — eigen artillerie hindert ons.

d d d — versterken (tirailleurlinie enz.), kan ook beteekenen: „versterk mij” door patrouille aan spits of voortroep geseind.

i i i — ik zie

l l l — links verlengen; gevolgd door eene zwaai met arm of sabel als bij het vroegere zwenken of rechter (linker-) vleugel voor, beteekent: „verlengen en tevens omvatten”.

r r r — rechts verlengen en verder als bij l l l.

m m m — gij krijgt munitie, of wij hebben munitie noodig.

s s s — „stormen” of „wij gaan stormen”.

w w w — wat wordt waargenomen?

ij ij ij — mij wordt gemeld.

z z z — einde der oefening.

Verdere verkortingen te gebruiken, als die, welke voorkomen op de stafkaart 1:50.000, en als gebruikt worden in den gewonen militairen stijl: b. v. KM = Korenmolen of Kilometer; Dr = duiker; MP = mijlpaal; Ct = commandant; Sn = sectiën; HW handwijzer; patr. = patrouille; otr. = ondersteuningstroep; deze verkortingen toch, begrijpt iedereen; zij behoeven dus niet speciaal geleerd te worden, als die uit de seinvoorschriften.

Voorbeelden van het gebruik van bovengenoemde teekens en seinen, die natuurlijk ook gecombineerd moeten worden.

Eene doorzoekingspatrouille seint aan den voortroep:
Ik neem sterke vijandelijke cavalerie waar twee KM. oostwaarts van mij; zij marcheert in westelijke richting.

(iii sterke va cc twee km oost van mij cc marcheert naar W.)

De vijandelijke cavalerie maakt keert en verdwijnt in galop.
{va cc (teeken: rechtsomkeert) (teeken „looppas.”)}

De Ct. eener in flankcolonne met sectiën marcheerende compagnie geeft het volgende bevel:

rechter- en derde sectie op 4× voorwaarts verspreiden, tweede en linker sectie ondersteuningstroepen op 300 M.

{(4^e stand, daarna 3^e stand gemerkte arm) (teeken: op 4× voorw. verspreiden) (2^e stand, daarna 4^e stand gemerkte arm) otr. n 300 pM.)}

N. B. De verkorting „otr” begrijpt ieder in dit bevel, ook al is het geen voorgeschreven verkorting uit het seinvoorschrift.

Aan een beveiligend rot van eene in opmarsch zijnde veldwacht gelukt het, terwijl het rot op den marschweg door vijandelijk vuur wordt opgehouden, uit de flank waar te nemen en bericht:

Plaats bezet door 1 sectie inf^{le} (iii een sect. ii); en vervolgens:

Bezetting trekt terug, ik kan den vijand onder vuur nemen, versterk mij.

{(va (teeken: rechtsomkeert) ddd (aanslagen maken in de richting van den terugtrekkenden vijand).}

De vijandelijke artillerie staat 500 M. ten Z. van Beerenberg (Va aa n 500 p M. ten Z eerste b beerenberg.)

De compagnie in 2^e linie moet de ondersteuningstroepen der 1ste linie vervangen.

{(Benoemingssein der compagnie) otr. vervangen.}

Enz.

Deventer, 1912.

C. C. SCHMOUTZIGUER.

Eerste-Luitenant-Adjutant der Infanterie.

Het gevechtsschieten met den mitrailleur door W. J. J. Hasselbach.

Wij veroorloven ons eenige opmerkingen naar aanleiding van de door den Heer HASSELBACH in zijn werk: „Het gevechtsschieten met den mitrailleur” ontwikkelde denkbeelden.

Vooraf echter brengen wij gaarne hulde aan Schrijvers helderen en logischen gedachtengang en aan de belangrijkheid van deze studie in zake de thans nog geheel onvoldoende schietmethode, terwijl wij ons gaarne voor eene kameraadschappelijke wisseling van gedachten aanbevelen.

Op blz. 116 en volgende wordt aangetoond, dat het verschil tusschen de afstandmeting en den schootsafstand van den dag door de toename van de totale dieptespreiding bij het vergrooten van den afstand, zool niet geheel, dan toch bij benadering geneutraliseerd wordt.

Daartoe is eene vergelijking gemaakt tusschen het bundelschot van 600 M. en van 1200 M. De diepte der onveilige strook wordt ontleed in: de diepte van den bundel (normale dieptespreiding = a); de diepte van de trillingsfout = b ; en de bestreken ruimte = c . Voor den afstand van 600 M. wordt dan $a + b + c = 100 + 50 + 100$; voor dien van 1200 M. zou dan $a + b + c$ gelijk zijn aan $25 + 100 + 20$.

Schrijver tracht hier in getallen uit te drukken, dat met het vermeerderen van den afstand het kleiner worden der factoren a en c , door het grooter worden van den factor b , ongeveer genivelleerd wordt.

Zulks komt ons minder juist voor; b stelt voor de diepte van de trillingsfout; deze fout is onafhankelijk van den afstand. Haar invloed op de verschillende drachten is echter zeer uiteenlopend.

Uit de schootstafel van de karabijn M. 95 blijkt, dat de schootshoek voor den afstand van 500 M. is $28' 10''$, terwijl deze voor den afstand van 600 M. is $37' 36''$. Eene vermeerdering van $9' 26''$ van den schootshoek heeft voor dezen afstand dus eene vermeerdering van 100 M. dracht ten gevolge.

Nu is de grootte van den neerslaghoek (trillingshoek) $7' 12''$. In cijfers uitgedrukt zal dus voor den afstand van 600 M. de invloed van de trillingsfout zijn $\frac{7\frac{1}{2}}{9\frac{2}{6}} \times 100 =$ ongeveer 75 M.

Door overeenkomstige berekening verkregen wij, dat de invloed der trillingsfout op 1200 M. gesteld mag worden op ongeveer 40 M.

Wel zijn de trillingsfouten van den mitrailleur veel gecompliceerder, dan die van de karabijn of het geweer, haar invloed op de verschil-

lende afstanden zal zich echter op gelijke wijze doen gevoelen. Voor 1200 M. wordt dus de factor b niet 100, maar $\frac{40}{8} \times 50 = 27$ en $a + b + c$ dus $25 + 27 + 20$.

Hiermede vermeenen wij juist het omgekeerde te hebben aange-
toond, als door Schrijver gewild, maar ook juist hierin moet o.i.
de reden gezocht worden, waarom het D. S. V. zoo beslist is, waar
het kunstmatige dieptespreidingen voorschrijft van 200 en 300 M.

Blz. 138 en volgende. Na onderscheid te hebben gemaakt voor
vijf gevallen van breedtespreiding, komt eene tabel voor, aangevende
de breedtespreiding voor die gevallen voor eenige afstanden van
100 tot 1500 M.

Practisch dunkt ons zulks niet, omdat bij het vuren slechts zeer
zelden de mitrailleur zich op het midden van de glijbaan zal bevinden,
hetgeen bij de hier aangegeven wijze toch een eerste vereischte is.
Het zou zeer tijdroovend, vaak zelfs ondoenlijk zijn, indien zulks
bij het in stelling komen geëischt werd. Bovendien worden te velde
zulke lange tabellen zelden onthouden en zeer zeker nooit toegepast;
het lijkt ons te theoretisch en te weinig practisch.

Eenvoudiger en onder alle omstandigheden bruikbaar komt ons
daarom de volgende wijze van handelen voor.

De afstand tusschen twee gaatjes op de glijbaan komt ongeveer
overeen met eene breedtespreiding van $\frac{35}{1000}$ van den afstand, waarop
gevuurd wordt (deze afmeting is evenzoo door eenvoudige, rechte
liniaalmeting verkregen en voor het doel nauwkeurig genoeg) of
wat het zelfde is: 3,5 maal het aantal 100-tallen van den afstand.

Moet nu b.v. op 600 M. over eene breedte van 125 M. worden
gespreid, dan wordt, als volgt, gehandeld: Richten op den rechter-
(linker-) vleugel van het doel, den mitrailleur met eene pennetje
links (rechts) vastzetten op de glijbaan, het andere pennetje rechts
(links) insteken, zoodanig, dat op de glijbaan bewegingsvrijheid ver-
kregen wordt over $\frac{125}{3,5 \times 6} = \frac{125}{21}$, mitsdien over 6 gaatjes.

Bij de berekeningen van het te verwachten procent treffers, zooals
o.a. op blz. 141, schijnt van de veronderstelling te zijn uitgegaan,
dat de bundel in haar geheel zal vallen in de strook der kunstmatig
in het leven geroepen spreiding.

Aannemende, dat gespreid wordt over eene strook van 100 M.
diepte, loopende van 600 tot 700 M., dan zullen op het oogenblik,
dat gevuid wordt met het vizier van 600 M., 50 % der schoten
vóór dien afstand vallen. Daarna wordt opgedraaid; voor het ge-
val nu, dat de totale dieptespreiding van den bundel ook 100 M.
bedraagt, hetgeen voor dezen afstand wel ongeveer zal uitkomen,
zullen op het oogenblik, dat het midden van den bundel den afstand

van 650 M. bereikt heeft, alle schoten in de strook der kunstmatige spreiding vallen. Gemiddeld is dus tot op dit oogenblik 75% der schoten in bedoelde strook gevallen.

Bij verder opdraaien tot 700 M. wordt, hetgeen zich op 600 M. voor deed, weer bereikt. Het is duidelijk, dat in het geheel slechts 75% der schoten door de spreidingsstrook gegaan is, zoodat de kwetsbaarheid ook slechts 75% van de berekende zijn kan.

Door overeenkomstige redeneering verkregen wij, dat de kwetsbaarheid bij toepassing van dieptespreidingen van 50, 150 en 200 M. resp. $\frac{2}{3}$, $\frac{5}{6}$ en $\frac{7}{8}$ gedeelte is van die, welke door Schrijver wordt opgegeven.

Ten slotte nog de vraag, of het niet nuttiger geweest ware, de ontworpen schietregels verband te doen houden met de bestaande indeeling van twee mitrailleurs per sectie?

Ofschoon wij geheel instemmen met Schrijvers' beschouwingen, welke leiden tot eene indeeling van drie mitrailleurs per sectie, zijn de Nederlandsche, zowel als de Ned.-Indische sectie nu eenmaal samengesteld uit twee mitrailleurs en is binnen afzienbaren tijd daarin wel geen verandering te verwachten.

W. F. DINGER,

*Kapitein O. I. L., ged. bij de
2e Mitr. Afd. te Deventer.*

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: De bezettingssterkte der nieuwste Dreadnoughts, Int. Rev., Nov.

Amerika (Vereenigde St. v. Noord-): Telegrafie met en zonder draad, M. Woch., N°. 153. Marinebegrooting 1912/13. Linieschip „Pensylvania”. Schietproef op een waarnemingsmast, Jahrb. A. u. M., Nov. Vliegtuigen. Reorganisatie van het leger. Schietoefeningen der kustartillerie. Nieuwe veldtelefoon. Station voor watervliegtuigen. Geschriften over den geneeskundigen dienst in vroegere oorlogen. Slagschip „Pensylvania”. Inhouding van soldij gedurende ziekten, veroorzaakt door dronkenschap, M. Woch., N°. 146. Detacheering van officieren bij andere troependeelen. Nieuwe sabels, M. Woch., N°. 147.

Argentinië. Oprichting van een luchtschippersschool. Geneeskundige onderzoekingen van dienstplichtigen, M. Woch., N°. 139. Gebreken aan de in Engeland en Frankrijk bestelde torpedobootvernielers, Jahrb. A. u. M., Nov.

Australië: Aanleg van spoorwegen, M. Woch., N°. 139.

België: Oprichting van negentien nieuwe machinegewerafdelingen. Toelage voor aspirant-officieren van gezondheid, M. Woch., N°. 144. De bevestiging van Antwerpen, Jahrb. A. u. M., Nov.

Bulgarije: Artillerievermeerdering, Jahrb. A. u. M., Nov.

Duitschland: Boekwerk: „Das neue Bulgarien 1897—1912”, M. Woch., N°. 132. Hoekmeter tot gebruik op de kaart, M. Woch., N°. 138. 25-jarig bestaan van de school voor Oostersche talen in Berlijn, M. Woch., N°. 140. Nieuw inspectie-voorschrift voor de troepen. Wat brengt het rijvoorschrift van 29 Juni 1912 voor nieuws? De sterkte van het Deutsche leger, Int. Rev., Nov. Ondersteuning van oud-gedienden, M. Woch., N°. 143.

Engeland: Zuid-Afrikaansche schuttersbond. Het Eng.-Indische leger, M. Woch., N°. 132. Invloed van de aviatiek op de tactiek en de strategie. Terreinopname in de koloniën, M. Woch., N°. 141. De wedstrijd voor militaire vliegtuigen. Het bemanningsvraagstuk van de vloot, Int. Rev., Nov. Station voor watervliegtuigen in Cleethorpes. Officiersexamens. Boden bij het departement van oorlog. Recruteering der Schotsche Hooglanderregimenten, M. Woch., N°. 143. Leercursus voor officieren aan de leger-kookschool. Webley-pistolen voor de infanterie-bataljons, M. Woch., N°. 144. Herbewapening der gepantserde kruisers. Bewapening en pantsring van schepen tegen luchtvaartuigen. Diensttijd der sap-

peurs in de koloniën. Aanvulling voor den seindienst, *Jahrb. A. u. M.*, Nov. Organisatie van het vliegerkorps. Kustverdediging, *M. Woch.*, N°. 147.

Frankrijk: Nieuwe leerlingen voor St. Cyr en St. Maixent, *M. Woch.*, N°. 123. Uitbreiding der telegraafstroepen. Nieuwe bepalingen voor het militaire vliegeniersexamen. Reorganisatie der artillerie en geniescholen. De nieuwe recruteeringswet voor de marine. De verplaatsing van het Noord-eskader. De vlootmanoeuvres van dit jaar. De militaire bezetting van Marokko, *Int. Rev.*, Nov. De bewapening der rijdende artillerie. Nieuw geschut tot bestrijding van vliegtuigen. Voorschrift op de militaire telegrafie. Capitulantencrisis. Officiersaangelegenheden. Troepen voor Marokko. Organisatie van het militaire luchtvaartwezen. Verdeling der recrutencontingenten 1912. Het verschuiven van de beslissende tactische handeling of vroegtijdige ontwikkeling. Inspectiereis van Grootvorst NIKOLAAS NIKOLAJEWITCH. De vlootconcentratie in de Middellandsche Zee, *Jahrb. A. u. M.*, Nov. Voordeelen voor officieren en langer dienende onderofficieren in kleinere grensgarnizoenen. Verandering in de wijze van aanspreken van meerderen. Troepen-oefeningsplaatsen. Officiersmenages voor ongehuwde officieren. Burgerwerklieden in militairen dienst, *Streffl.*, Oct.

Italië: Wet voor de onderofficieren, *Int. Rev.*, Nov. Onderscheidingen naar aanleiding van den oorlog. Telefoon tusschen Rome en Tripoli. Nieuw legerkorps in Lybië en Italië, *M. Woch.*, N°. 144. Toelating tot militaire scholen. Vorming van een koloniaal korps, *Jahrb. A. u. M.*, Nov. Proeven met een ballonkanon, *Streffl.*, Oct.

Japan: Mobilisatievoorschrift. Ongeregeldeheden op Formosa. Officiersadspiranten. Militaire inspectie-commissie, *M. Woch.*, N°. 143. De slagschip-kruiser „Kongo”, *Streffl.*, Oct.

Montenegro: Veranderingen in de legerwet, *M. Woch.*, N°. 133.

Nederland: Proeven met geschut voor Ned.-Indië, *M. Woch.*, N°. 132. Trekhonden voor machinegeweren. Bepalingen voor manoeuvres en andere militaire oefeningen. Opheffing van het instructie-bataljon, *M. Woch.*, N°. 136. Karabijnen. Monddeksels. Scholen voor verlofsofficieren. Motorrijwielen voor de rijwielcompagnieën, *M. Woch.*, N°. 139. Reorganisatie der veldartillerie, *Int. Rev.*, Nov. Aanschaffing van veldkeukens. Vlootuitbreiding, *Jahrb. A. u. M.*, Nov.

Oostenrijk-Hongarije: Veranderingen in de organisatie bij de infanterie, *M. Woch.*, N°. 133. Verplaatsing van troependeelen. Buitengewone marschexpeditie in het hooggebergte, *M. Woch.*, N°. 134. Nieuwe formaties bij berg- en veldartillerie, verkeers-troepen en trein. De cursus voor cavalerie-officieren te Olmütz, *M. Woch.*, N°. 138. Reorganisatie van de landweer. De groote cavaleriemanoevres. Oefeningen van twee infanterie-divisies op oorlogssterkte. Instelling van het eerste groote linesschip, *Int. Rev.*, Nov. Verbetering van de positie der onderofficieren. Het stijgen der recrutencontingenten. Velddienstvoorschrift, *Jahrb. A.*

u. M., Nov. Majoor-kwartiermeester. Overplaatsing van reserve-officieren naar de landweer. Cursus voor kapiteins en ritmeesters, M. Woch., N°. 145.

Rusland: Feest op het slagveld van Borodino. Matrozenoproer te Sebastopol. Vorderingen op het gebied der luchtvaart. Bepalingen op de inkwartiering. Voorschrift op de paardenfokkerij. Bevoordeeling van officieren, Jahrb. A. u. M., Nov.

Turkije. Paardenfokkerij. Oorlogsbelasting, Streffl., Oct.

Zweden: Scholen voor officiers-adspiranten. School voor militaire vliegers, M. Woch., N°. 140.

Zwitserland: Goede schietuitkomsten, Jahrb. A. u. M., Nov.

Boekaankondiging.

Den russiske Haers Ledelse under Krigen 1904—1905 ved Generalmajor P. N. NIEUWENHUIS. *Köbenhavn*, 1912. CHRISTIAN F. ROMER's Forlag.

Met voorbijgang van de tactische bijzonderheden heeft Generaal-majoor NIEUWENHUIS, op grond van het Russische stafwerk, eene zeer overzichtelijke studie geschreven van het verloop van den oorlog, waarin de tekortkomingen van het Russische opperbevel duidelijk zijn uiteengezet.

Reeds in de inleiding wijst de Schr. er evenwel op, dat er tusschen de beide legers groote verschilpunten bestonden, waaruit het verschil in betoonde energie moet worden verklaard.

De slechte leiding van het Russische leger zou echter de belangrijkste oorzaak zijn geweest van het ongelukkige verloop van van den krijg.

In de verdediging zijn wij sterk, meende KOEROPATKINE, doch een voortgezet offensief beloofde weinig kans op welslagen.

Door de minderheid in gestalsterkte gedwongen, beoogde de opperbevelhebber aanvankelijk vóór alles, het leger voor nederlaag te behoeden; doch ook later, toen de Stadhouder ALEXIEFF op beslissing aandrang, bleef die vrees voor nederlaag bestaan en het met beslistheid inzetten van reserves achterwege.

Het bleef altoos door van minder belang, eene overwinning te behalen, dan eene nederlaag te ontgaan.

Zeer goed is de voortdurende strijd tusschen stadhouder en opperbevelhebber geschetst. De een steeds aandringend op de beslissing; de andere besluiteloos, uitstellend, bedachtzaam. Duidelijk is ook de schildering van de wijze, waarop KOEROPATKINE zich in het laatste gedeelte van den slag bij Liao-Yang, de gelegenheid liet ontglippen, om het vermoeide eerste Japansche leger te slaan.

Dan schetst Schr. den aarzelend doorgezetten aanval, die tot het ongelukkig verlopen gevecht aan de Scha-ho voerde, en eindelijk het slotstuk Moekden.

Op Generaal N. maakt het een pijnlijken indruk, dat de Russische opperbevelhebber na dien slag aan zijne onder-aanvoerders gebrek aan zelfstandigheid verwijt, terwijl hijzelf op alle mogelijke manieren hunne vrijheid van handelen aan banden legt.

De indruk is op ons niet minder pijnlijk; doch wij vragen, of het ten slotte niet verklaarbaar is, dat de opperbevelhebber, evenzoo goed als ieder ander Russisch aanvoerder, als slachtoffer valt van

een regime, dat na jarenlang te hebben doorgewerkt, het geheele leger heeft doortrokken en aangetast Dit régime wordt zoo juist aangeduid door de bij den Schr. aangehaalde woorden van Generaal KELLER, dat de Russen zich niet met de Japanners zouden kunnen meten, zelfs als deze in de minderheid waren.

„Wij zijn ongeschikt als aanvoerders, ikzelf ook.”

Het Deensch vindt in ons leger nog weinig beoefenaars. Jammer! Deze goed geschreven studie bevat, ook voor ons, veel leerzaams.

De reorganisatie der infanterie, door N. BOSBOOM,
Oud-Kolonel. 's-Gravenhage, 1912. W. P. VAN
STOCKUM & ZOON.

In deze — helder geschreven, en van een 2-tal duidelijke schetsen voorziene — brochure, ontwikkelt de Oud-Kolonel BOSBOOM, lid der z. g. Legercommissie, zijne denkbeelden, omtrent de reorganisatie van het Wapen der infanterie. Hij betoont zich daarbij voorstander van het in de laatste jaren meermalen besproken „verdubbelingsstelsel” waarbij de vredes-regimenten van 3 bataljons zich bij mobilisatie vormen tot brigades van 2 regimenten á 3 bataljons. Daarbij streeft S. drieërlei doel na: 1°. door het in de oorlogs-organisatie opnemen van reserve-kapiteins en reserve-hoofdofficieren, niet afkomstig uit het beroepskader, ook gebruik te maken van die officieren dezer categorie, welke door hunne bijzondere geschiktheid — ten deels te verkrijgen door eene afzonderlijke opleiding daartoe — daarvoor in aanmerking kunnen komen; 2°. door vergrooting van de vredes-sterkte der eenheden van het leger, gepaard aan vermindering van het in totaal daarbij aanwezige vredes-kader, te komen tot grootere arbeids-paerstatie: 3°. door een en ander te bereiken, eene bezuiniging op de legeruitgaven.

Nevens den eindtoestand, waartoe hij wenscht te geraken, geeft S. ook aan, hoe z. i. uit den bestaanden toestand zonder schokken daartoe gekomen kan worden, door een overgangstoestand, waarbij de bovenbedoelde beginselen, hoewel steeds in het oog gehouden, uit den aard der zaak eerst langzamerhand verwezenlijkt kunnen worden. Uitvoerig wordt daarbij besproken, door welke middelen, volgens S., de tegen het verdubbelingsstelsel aangevoerde bezwaren overwonnen zouden kunnen worden.

Ter aankondiging ontvangen.

Les manoeuvres allemandes en 1912, par R. DE THOMASSON. Articles publiés dans le Journal des Débats. Préface de M. le Général DE FORCY. *Paris-Nancy*, 1912. BERGER-LEVRAULT.

Katalog Militärischer Werke 1913. L. W. SEIDEL & SOHN. *Wien*.

Histoire de la guerre italo-turque 1911—1912, par UN TÉMOIN. *Paris-Nancy*, 1912. BERGER-LEVRAULT.

De reorganisatie der infanterie, door N. BOSBOOM, Oud-Kolonel. 's-Gravenhage, 1912. W. P. VAN STOCKUM & ZONEN.

Les principes de la tactique, par ARMAND DE CALLATAY, Capitaine-commandant, adjoint d'état-major, professeur à l'école militaire de Bruxelles. *Bruxelles-Paris*, 1912. CASTAIGNE—BERGER-LEVRAULT.

De lotgevallen van een garde d'honneur 1813—1814. Bewerkt naar gegevens uit een familie-archieff, door F. H. N. BLOEMINK. Met band- en elf penteeeningen van J. HOYNCK VAN PAPENDRECHT. *Gouda*, 1913. G. B. VAN GOOR ZONEN.

De patrouille-commandant, samengesteld door E. AUGUSTEIJN, Luitenant der Infanterie. *Den Haag*. DICKHOFF.

Automatische handvuurwapenen, door S. J. C. OLY, Eerste-Luitenant aan de Normaal-Schietschool. *Velp*, 1912. HUIZE MAVORS.
